بسم الله الرحمن الرحيم

ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓު
ދިވެހިރާއްޖެ

ޝަރީޢަތުގެ ނިންމުން

- ކޭސް ނަންބަރު: 2025/HC-A/70
- އިސްތިއުނާފުކުރި ފަރާތް: (ނަމާއި އެޑްރެސް ސިއްރުކުރެވިފައި)
- އިސްތިއުނާފަށް ރައްދުވި ފަރާތް: (ނަމާއި އެޑްރެސް ސިއްރުކުރެވިފައި)
- މައްސަލައިގެ ބާވަތް: ވަރި ސާބިތުކުރުން

މައްސަލަ ބެލި ފަނޑިޔާރުންގެ މަޖިލިސް:
ފަނޑިޔާރު ފާޠިމަތު ފަހްމީދާ
ފަނޑިޔާރު ހުސައިން ޝަހީދު
ފަނޑިޔާރު މުޙައްމަދު ސަޢީދު ޢަބްދުالله

ހުކުމް ތާރީޚު: 18 ޖުމާދަލްއާޚިރާ 1447
08 ޑިސެމްބަރު 2025

ހައިކޯޓުގައި ޝަރީޢަތް ނިމުނު ތާރީޚު: 04 ރަޖަބު 1446
04 ޖަނަވަރީ 2025

ފެމިލީކޯޓުން ނިމުނު މައްސަލަ:

- **ނަންބަރު:** [redacted]/Fm-C/2024
- **[illegible]:** [illegible]
- **[illegible]:** [illegible]
- **ހުށަހެޅުނު ތާރީޚު:** 17 ޖަނަވަރީ 2024
- **ނިމުނު ތާރީޚު:** 15 ޑިސެންބަރު 2024

ހައިކޯޓުގެ ނަންބަރު 2025/HC-A/70 މައްސަލަ

އިސްތިއުނާފުކުރި ފަރާތް	**[illegible] ފަރާތް**
(ނަން ސިއްރުކުރެވިފައި)	(ނަން ސިއްރުކުރެވިފައި)
ތަމްސީލުކުރި ފަރާތް: އަލްއުސްތާޛު [illegible] ވިސާމް، ޒާހިރު އެންޑް ކޯ އެލް.އެލް.ޕީ އަލްއުސްތާޛު [illegible] [illegible] ޗެމްބަރސް އެލް.އެލް.ޕީ އަލްއުސްތާޛު [illegible] [illegible]	ތަމްސީލުކުރި ފަރާތް: އަލްއުސްތާޛު [illegible] [illegible] ޗެމްބަރސް އެލް.އެލް.ޕީ

[illegible]

[illegible] [illegible] ފަރީޤުންގެ ދަޢުވާ:

ތަޢާރުފު:

1. މިއީ ފެމިލީ ކޯޓުގެ ނަންބަރު [redacted]/Fm-C/2024 ޤަޟިއްޔާ އިސްތިއުނާފު ކުރުމަށް މާމަ (ނަމާއި އެޑްރެސް ސިއްރުކުރެވިފައި)[1] (މީގެ ފަހުން [redacted] ނުވަތަ "**އިސްތިއުނާފު ކުރި ފަރާތް**") ގެ ފަރާތުން ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓަށް ހުށަހެޅުއްވުން ބަލައިގަތް ޤަޟިއްޔާއެކެވެ. މިޤަޟިއްޔާގައި އިސްތިއުނާފު [illegible] ފަރާތަކީ، (ނަމާއި އެޑްރެސް ސިއްރުކުރެވިފައި)[2] (މީގެ ފަހުން [redacted] ނުވަތަ "**އިސްތިއުނާފު [illegible] ފަރާތް**") އެވެ.

ފެމިލީ ކޯޓުގެ ނަންބަރު [redacted]/Fm-C/2024 ޤަޟިއްޔާ

2. ފެމިލީ ކޯޓުގެ ނަންބަރު [redacted]/Fm-C/2024 ޤަޟިއްޔާއަކީ އިސްތިއުނާފު [illegible] ފަރާތުން [illegible] [illegible] އިސްތިއުނާފު ކުރި ފަރާތުން ހުށަހަޅާފައިވާ މައްސަލައެކެވެ. ޢާއިލީ [illegible] މައްސަލަ ހުށަހަޅާ ފޯމު، [illegible] [illegible] [illegible] އިސްތިއުނާފު ކުރި ފަރާތުން [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]، [illegible] [illegible] (އަލްމަރްޙޫމް) (ނަން ސިއްރުކުރެވިފައި)، މީގެ ފަހުން "**[illegible]**" ގެ [illegible] [illegible]) 17 ޖޫން 2021 ގައި [illegible]، 10 ޖޫން 2021 ގެ ހެނދުނު 11:00 ގައި 02 (ދޭއް) [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]، އިސްތިއުނާފު [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]، [illegible] [illegible]، އިސްތިއުނާފު [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ކަމަށެވެ.[3]

---

[1] ދިވެހި ރައްޔިތެއްގެ އައިޑީކާޑު ނަންބަރު A[redacted]

[2] ދިވެހި ރައްޔިތެއްގެ އައިޑީކާޑު ނަންބަރު A[redacted]

[3] 11 ޖަނަވަރީ 2024 ގައި އިސްތިއުނާފު ކުރި ފަރާތުން ފެމިލީ ކޯޓަށް ހުށަހަޅާފައިވާ ދަޢުވާ ފޯމުގެ ނަންބަރު 4

3. މައްސަލައިގައި ކަން ހިނގާފައިވާ ގޮތް ބަޔާންކުރަމުން، މަރްޙޫމްގެ ތަރިކައިގެ މައްސަލައެއް[4] ސިވިލް ކޯޓުގައި ހިނގަމުންދާކަމަށާއި، އެމަރްޙޫމް ނިޔާވިއިރު އަންބެއް ހުރިކަން ނުވަތަ ނޫންކަން [illegible] ކަމަށް ފާހަގަކޮށްފައިވެއެވެ. އަދި އާންމު އުސޫލުން ވަރި ކައިވެނީގެ މައްސަލަތަކީ، އަނބި/ފިރިން [illegible] މައްސަލައެއް ކަމަށްވީހިނދު މިމައްސަލައިގައި ހިމެނޭ މަރްޙޫމްގެ އަނބި އިސްތިއުނާފު ޙައްޤުވާ ފަރާތުން [illegible]، އިސްތިއުނާފު ކުރި ފަރާތުން މިމައްސަލަ ހުށަހަޅައި މަރްޙޫމްގެ ދަރިއެއްގެ ހައިސިއްޔަތުން [illegible].[5]

4. ޖަވާބުގައި އިސްތިއުނާފު ޙައްޤުވާ ފަރާތުން ފާހަގަކޮށްފައިވަނީ، އިސްތިއުނާފު ކުރި ފަރާތުން ފުރަތަމަ ކޯޓަށް މި ދަޢުވާ ހުށަހަޅައިފައިވަނީ، މަރްޙޫމްގެ ތަރިކައިން އެފަރާތް [illegible] ޙިއްޞާގައި ކަމަށެވެ. އަދި ވަރި ސާބިތުކުރުމަށް އިސްތިއުނާފު ކުރި ފަރާތުން [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] އެފަރާތުން ސާބިތު [illegible]. 10 މެއި 2021 ގައި މަރްޙޫމް [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ފާހަގަކޮށްފައިވެއެވެ. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ފާހަގަކޮށްފައިވެއެވެ. އަދި [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ފާހަގަކޮށްފައެވެ.

---

[4] ސިވިލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު [redacted]/Cv-C/2022 [illegible]

[5] އިސްތިއުނާފު ކުރި ފަރާތުން ފުރަތަމަ ކޯޓަށް ހުށަހެޅި ދަޢުވާ ފޯމުގެ ނަންބަރު 5.5

5. އިސްތިއުނާފު ކުރެވޭ ޤަޟިއްޔާ ފެމިލީ ކޯޓުން ނިންމާފައިވަނީ، ހުށަހަޅާފައިވާ އެ ޤަޟިއްޔާއިން [illegible] ކަނޑައަޅަންޖެހޭ ސަބަބެއްނެތްކަމަށް އެ މައްސަލައިގެ ދަޢުވާ ފޯމު ބާޠިލުކުރުމެވެ. ފެމިލީ ކޯޓުގެ މި ނިންމުން ބާޠިލުކޮށްދިނުމަށް އެދި، އިސްތިއުނާފުކުރި ފަރާތުން ހުށަހަޅާފައިވާ ނުކުތާތައް ކުރުކޮށް ބަޔާންކޮށްލާނަމެވެ.

5.1. މި މައްސަލައިގައި ދަޢުވާކުރައްވާ ގޮތަށް، [illegible] [illegible] [illegible]، ކުއްލިއަކަށް ގޮސް ނިމުމުގެ އަސާސީ ސަބަބުތަކެއް (ވަކިކުރުން ނުވަތަ މަރުވުން) ދުރުކުރެވިފައިވާކަން މައްސަލައާ އެކު ހުށަހަޅައި ދިރާސާކުރެވިފައިވާކަން އެނގޭކަން؛

5.2. މި މައްސަލައިގެ ވަރަށް ސާބިތު ފުރާނަ ނުލިބޭގެ ނަތީޖާއަށް އެއްބަސް ބަދަލު ނާންނަކަން؛

5.3. ކައިވެނީގެ ދުވަސްކޮޅު މިހާރު ނިމިފައިވާކަމަށް، އެ ކަމާ ދުރުވެރިއްޔާ ވަރަށް ސާބިތުކަމާމެދު ކޯޓުގެ ދަށުން ކުރެވޭ ގޮތުގެ ފުރިހަމަ ހެކިތަކެއް ހުށަހަޅާފައިވާކަން ގޮތުގެ ފުރިހަމަ ހެކިތައް

ކަމެއްކަމަށް؛

5.4. ހަމަ އެއްބަސް ދުވަހު ކުރީ އިސްތިއުނާފު ކުރި ފަރާތުން ހުށަހަޅާފައިވާ ވަރަށް އިތުރުގެއިވާ

ބާރުގެ ހަމަތައް ދަށަށްޖެހުން ވަކިކުރުމުގެ ނިޔާވާޖާކަން ސާބިތުކުރެވޭގޮތަށް އެއްގޮތް

އޮތްނޫނީ އުފުލާފައި ޒަރޫރީ ކަމެއްނޫން ދިރާސާކުރެވިފައި އޮތްކަން؛

5.5. ޝަރީޢަތުން މި ވަރު ސާބިތުކުރުމުގައި އެއްވެސް ފަރާތެއްގެ ބަހެއްގެ ކަމުގައި ހުރި ކަމެއް

ނެތްކަން؛

5.6. އެހެންކަމުން ހުށަހަޅާފައިވާ ދަލީލުތަކާއި ހެކިތަކުން ވަރު ސާބިތުކުރުމުގެ މި މައްސަލަ

ކުރިއަށް ގެންދަވާލުމަށް ޝަރީޢަތް ނުވަތަ ފޯރީ ސާބިތު ނުވާކަން، މިއެވެ.[6]

---

[6] [redacted]/Fm-C/2024 ފެމިލީ ކޯޓުގެ ޝަރީޢަތުން ނިންމާފައިވާ ނިންމުމުގެ 4 ވަނަ ނުކުތާ

އިސްތިއުނާފުކުރެއްވުމަށް ހުށަހަޅާ ނުކުތާތައް:

6. ފެމިލީ ކޯޓުގެ ނަންބަރު [redacted]/Fm-C/2024 ގަޟިއްޔާ އިސްތިއުނާފުކުރެއްވުމަށް ހުށަހަޅުއްވައިފައިވަނީ އަންނަނިވި ދެނުކުތާއެވެ.

6.1. ފުރަތަމަ ނުކުތާއަކީ؛ ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ ނަންބަރު SCPD-01/2022 ޕްރެކްޓިސް ޑައިރެކްޝަނާއި ޚިލާފަށް އަމަލުކޮށްފައިވާކަން [illegible] [illegible]، އަދި ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 2012/SC-A/05 ([illegible] ވ. ސަޤީފް ނަސީމް) ގަޟިއްޔާ ފަދަ ގަޟިއްޔާތަކުގައި ކަނޑައަޅާފައިވާ ފަދައިން ދަސްތޫރުން ހުށަހަޅާފައިނުވާ އަދި [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ފެމިލީ ކޯޓުން ހުކުމްކުރައްވާފައިވާކަމަށް ބުނެ ހުށަހަޅުއްވާ ނުކުތާއެވެ.

6.2. ދެވަނަ ނުކުތާއަކީ؛ ޤާނޫނު ނަންބަރު 22/2010 (ދިވެހިރާއްޖޭގެ ކޯޓުތަކުގެ ޤާނޫނު) ގެ 57 ވަނަ މާއްދާގެ (ށ) އަދި ޖަދުވަލު 3 ގައި ކަނޑައަޅާފައިވާ ފެމިލީ ކޯޓުގެ އިޚްތިޞާޞް، އަދި ޤާނޫނު ނަންބަރު 13/2010 (ދިވެހިރާއްޖޭގެ ވަޞިއްޔަތުގެ ޤާނޫނު) ގެ 5 ވަނަ މާއްދާގެ (ށ) އަދި (ށ)، އަދި ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޖުމްހޫރިއްޔާގެ ޤާނޫނުއަސާސީގެ 143 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) އާއި ޚިލާފަށް ފެމިލީ ކޯޓުން މައްސަލަ ނިންމާފައިވާކަމަށް ބުނެ ހުށަހަޅުއްވާ ނުކުތާއެވެ.

އިސްތިއުނާފީ ނުކުތާއާ ގުޅޭގޮތުން ދިރާސާކުރުމުން [illegible] ފާހަގަކުރެވުނު ކަންކަން

7. އިސްތިއުނާފީ ފޯމުގައި [illegible] [illegible] ބަޔާންކޮށްފައިވާ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] އަންނަނިވި ކަންކަން [illegible].

7.1. އިސްތިއުނާފު [illegible] ގަޟިއްޔާގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ ގޮތުން [illegible] [illegible][7] ފެމިލީ ކޯޓުގެ ނަންބަރު [redacted]/Fm-C/2022 ގަޟިއްޔާއަށް [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

---

[7] ފެމިލީ ކޯޓުގެ ނަންބަރު [redacted]/2020 [illegible]

ހުށަހަޅާފައިވާ ވާޤިޢާއެއް ނޫން ކަމަށާއި، އިސްތިއުނާފު ކުރާ ފަރާތުން އެދި ހާމަކޮށްފައިވާ ޤަޟިއްޔާއާ ނުވަތަ ވާޤިޢާއެއް ނޫންކަމަށާއި، މިމައްސަލައިގައި ދެފަރާތަށް ބަހުސްކުރުމުގެ ފުރުޞަތު ދީފައިނުވާކަން؛

7.2. މަރުޙޫމުގެ ތަރިކައިގެ މައްސަލަ ފެމިލީ ކޯޓުގެ ނަންބަރު [redacted]/Fm-C/2021 ޤަޟިއްޔާއިން ބަލަމުންދަނިކޮށް، ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ ނަންބަރު SCPD-01/2022 ޕްރެކްޓިސް ޑިރެކްޝަންގެ ދަށުން މައްސަލަ ސިވިލް ކޯޓަށް ބަދަލު ކުރެވިގެން ދިޔައިރު، އެޤަޟިއްޔާގެ އެއްބައި (މަރު ސާބިތުކުރުމުގެ ބައި) ފެމިލީ ކޯޓުގައި ހިފެހެއްޓުއްވައި އަމުރުކޮށް އެންގެވުމަށް ގިނަގުނަ ދިމާވެ ކަމެއް ކަމަށާއި، އަދި އިސްތިއުނާފު ކުރާ ފަރާތުގެ ދަޢުވާ ނުހިމެނޭގޮތަށް އެ މައްސަލަ ކުރިއަށް ގެންދިއުމަށް ސަބަބުތަކާއި ސާބިތުވެފައި އޮތުމުން، ފެމިލީ ކޯޓުގެ ނަންބަރު [redacted]/Fm-C/2021 ގައި ހިމެނޭ ދަސްތޫރުން ހިނގުމުން މި މައްސަލައިގެ ޝަރީޢަތް ކުރިއަށް ގެންދިއުމަކީ އުޞޫލާ ޚިލާފު ކަމެއް ކަމަށް ވާތީ، އެންމެ އަދުލު ވަގުތުކަމުން ދިޔަކަމުގެ؛

7.3. ދިވެހިރާއްޖޭގެ ކޯޓުތަކުގެ ޤާނޫނުގެ[8] 57 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) އަދި ޖަދުވަލު 3 ގައި ކަނޑައަޅާފައިވާ ފެމިލީ ކޯޓުގެ އިޚްތިޞާޞްގެ ތެރޭގައި ހިމެނޭ މައްސަލަތަކެއް، އެ ކޯޓަށް އެ މައްސަލަ ހުށަހަޅާފައިވާ މައްސަލައިގެ ގޮތުގައި ކަނޑައެޅިފައިވާ ބަހަކަށް ދިމާކުރަން، މައްސަލަ ބެލުމުން ނުވަތަ ޙުކުމް ކުރުމުން އަންނަނީ ކަމަށް ޝަރީޢަތުން އަންދާޒާކުރެވޭ ނަތީޖާއެއް ބަޔާންކުރުމުން މައްސަލަ ބެލުމުން ވާޖިބު ނިޔާވެފައި އިސްލާމީ ޝަރީޢަތުގެ ގޮތުގެކަމަށް އަސާސެއް ނޫންކަމަށް؛

7.4. އާއިލާއާބެހޭ ޤާނޫނު ގަވާއިދުގައި ކޯޓުގެ އިޚްތިޞާޞް ކަނޑައަޅާފައިވާއިރު، ވަރި ސާބިތުކުރުމުގެ މައްސަލައާއި ވާރުތަ ސާބިތު ކުރުމާއި ހިމެނޭކަމާއި، މިބާވަތުގެ މައްސަލައެއް ބެލުމުގެ

---

[8] ޤާނޫނު ނަންބަރު 22/2010

އިލްތިމާސް އުފުލުން ޤާޟީކަން ލިބިގެން ނުވާކަމަށާއި، ކޯޓުގެ ބައިވެރިޔަކަށް ނިޔާކުރުން ހިންގަވާ ފަރާތުން ހުށަހެޅުން މަނާކަމާ ގުޅޭ މަސްދަރެއް ނެތްކަން؛

7.5. ފެމިލީ ކޯޓުގެ ނަންބަރު [redacted]/Fm-C/2024 ގެ ޝަރީޢަތުގައި " ކޯޓަށް ވި ދިފާޢުކުރުމަށް ޙާޟިރު ނުވާތީވެން، އެ މުހިންމު ފަރާތްތަކަށް ބެލުން، އެ ފަދަ ފަރާތެއް ކޯޓުގައި ސާބިތުކުރުވުން ހުށަހަޅާ އެކަށީގެން ގޮތް ނިސްބަތުން ފުރުސަތު ހުށަހަޅައި އަތުފަދަ ފަސްދަރުއަކަށް މަގުފަރިތަރަތުކުރުގައި ކަމަށް ފާހަގަ" މި ފަރާތުން ބައްޕަކާރުވަމި ނަކަލެއް ދިފާޢުކުރުމުގެ ކޯޓުތަކުގެ ޝަރީޢަތުގައި ވަކި ސާބިތުކުރުމަށް އެއީ ހުށަހެޅުމުގެ މުއްދަތުގައި ކަމަށް އެއީ ފަރާތުން ދަޢުވާކުރާފަރާތަށް މި ފަދަ މަސައްކަތްތައް ހުށަހެޅުމުގައި "ކޯޓަށް މަޖިލީހަށް ޚިޔާލުކަން" ބަރާބަރު ދިފާޢު ދަރިންނަށް ޝަރުޢީ ބަލަހައްޓާ އެކަށީގެންވާ ބައްޕަނާކުރީ ފަރާތް ކުރުމާއި އާއިލާއަށް ކޯޓުގަދައެއް އަދި ފާއިތުވެއެއް ނަލަފާނެކަމަށް، ހަމަ އުފުލުމާ ޖިންސީ ފަރާތަކުން އެ ފަދަ މަސްއަލައާ ހުށަހަޅައިދާކަން ބެއް ފާއިތުވުމާއި ނަލަފާނެކަމަށް، އަދި އެ ފަދަ ފާއިތުވުމާއި ޢިނާޔަތް ބަރާބަރު ލިބިދޭ ޝަރުޢީ ބަރާބަރުގައި، އެ މަސައްކަތް ކޯޓަށް ހުށަހެޅުން ވާނީ ކޯޓުގައި އާއިލާއިބޭސް ފާއިތުވެގައި ބަލަހައްޓަނިކަމަށް، އުފުލުމުން އިސްތިލާ ދެންނެވުން ފަދައިން ފެމިލީ ކޯޓުގެ ނަންބަރު [redacted]/Fm-C/2024 ގެ ޝަރީޢަތުގައި ބަލަހައްޓަމުން ނިމިއްޖެ ކަމުގެ ޙުކުމްކަމަށް؛

7.6. މި ޤަޟިއްޔާގައި ޝަރީޢަތުން ޤާނޫނީ އުސޫލުތަކާއި އެއްގޮތަށް އިޖުރާއާތުތަކާ ކަމަށް ބުރަވާ ޝަރީޢަތުގެ ނިންމުން ބިނާކުރާނީ އަސާސްތަކެއް، އަދި 'ފަސާދަ' އަށް މަޢުލޫމާތު ދިން ސަބަބުން ދުވަސްތަކުގައިވެސް ދިނުމަކީ، އަދި ޝަރީޢަތުން މައްސަލައިގެ މަރުޙަލާ ގޮތުން ކަނޑައެޅުން މަސްލަޙަތު ސަބަބު ފާހަގަ ނިޔާއަށްކަން ނުވަތަ ޝަރުޢީ ކޯޓުތަކުގެ ނިންމުންތަކަށް ޝަރުޢީ އުޞޫލުތަކާއި ފާއިތުވީތަކުގެ އަދިވެސް ސާފު އިޖުރާއަތު ބައްޕަނާކުރީ ކަމުގައި ކަމަށާއި، މި ފާހަގަކުރި ފެމިލީ ކޯޓުން ފަދަ ޝަރީޢަތުން ސާބިތު ނުކުތުގެން އެއްވެސް ފަރާތެއްގެ

ހައްޤުކަން އުނިކަމެއް ނާންނަނަކަމަށް ފާހަގަ ކުރައްވައިވާ ކުރުމަކީ، އެކަށީގެންވާ މިންވަރަށް މައްސަލަ ދިރާސާކުރުމަށްފަހު ފާހަގަކުރައްވާފައިވާ ކަމެއް ކަމަށާއި، މި ވަނީ ސާބިތުކުރުމަށާއި ކަން ހިނގާފައިވާގޮތް ސާބިތުކުރުމަށް އެފަރާތުން ހުށަހަޅާފައިވާ 04 ސަފުހީ ހެކިންގެ ހެކިބަސް، ތަކުރާރުކޮށް އިސްތިއުނާފު ކުރާ ފަރާތުން އެދުމުގެ މަތިންވެސް ސަރީޙަކޮށް ނަގާފައި ނުވާކަމުގައި، އެ ހެކި ބަލައިގަތުމުގެ ނިޔާ ސަރީޙަކޮށް 'ފަސާދު'1 އަށް މަގު ފަހިވާކަމަށް ބަޔާންކުރައްވާ ޤާނޫނުގައި ބަޔާން ނުކުތާ [illegible] [illegible] މައްސަލައިގެ ގޮތުން މައްސަލަތަކަށް [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] އަސާސެއް ނެތް ކަމުގައި [illegible] [illegible] ގޮތުން [illegible] އިޤްތިބާސް [illegible] ކުރުމަށް އެއް [illegible] ނޫން ކަމަށް، މިއެވެ.

8. އިސްތިއުނާފުގެ ޖަވާބުގައި [illegible] ތަފްސީލުކޮށް ބަޔާންކޮށްފައިވާ އެންމެހައި ކަންކަމަށް ރިޢާޔަތްކޮށް [illegible] މައިގަނޑު ގޮތްތަކަކީ [illegible] އަންނަނިވި ކަންކަން ދިރާސާކުރަމުވެ.

8.1 ކާވެނީގެ ސުލްޙުވެރިކަމާ ދެފަރާތުގެ މެދުގައި ކާވެނީގެ [illegible] [illegible] ސާބިތުކުރުން [illegible]، މި ގޮތުން [illegible] އެއްބަސްވެފައިވާކަން ސާބިތުވާ އެހެން [illegible] [illegible] [illegible] ހިނދަކު ކާވެނީގެ ސުލްޙުވެރިކަން ރިޢާޔަތްކުރަން [illegible] އެ ދަރިފުޅުން [illegible] ކާވެނީގެ މެދުގައި ކަމުގައި، [illegible] ވަރިވެފައިވާ [illegible] ވަނީ ސުލްޙުވެރިކަން [illegible] އެ ދުވަހުގެ [illegible] [illegible] މިންވަރަ ފާހަގަކޮށް ސާބިތުކުރެއްވޭނެ ކަމަށް ނޫން ކަމަށާއި، ފިރިހެނާ [illegible] [illegible] [illegible] ސާބިތުކޮށްދޭން ކަމަށް، އެ ދިރިއުޅުމުގެ [illegible] އަނބިމީހާ ތަކުރާރުކުރުން ސުވާލު އުފައްދާފައިވާ 'ވަރީގެ އިއްދަތު'1 އެއް [illegible] [illegible] ވަރިވެފައިވާކަން މިންވަރަ ފާހަގަކޮށް ސާބިތުކުރެއްވުނުކަން [illegible] އެއްވެސް ސަބަބެއް ހަމައެއް ނުވަތަ ޤާނޫނީ ނަތީޖާއެއް އިސްތިއުނާފު ކުރާ ފަރާތުން ދެއްކިފައިނުވާކަން؛

8.2 ފެމިލީ ކޯޓުގެ ނަންބަރު [redacted]/Fm-C/2024 ދަޢުވާ [illegible] [illegible] [illegible] އެ ކޯޓުގެ ނަންބަރު [redacted]/Fm-C/2022 ދަޢުވާއިން [illegible] [illegible] ސާބިތުކޮށްފައިވާ ކަމުގެ

މައްޗަށް ބަލާއިރު ނޫންކަމަށާއި، ފެމިލީ ކޯޓުގެ ނަންބަރު Fm-C/2024/[redacted] ޤަޟިއްޔާގެ ތެރެއިން މަރްޙޫމް ނިޔާވެފައިވާކަމަށް [illegible] ހުށަހަޅާފައިވާކަމާއި، އަދި ޑީއެންއޭ [illegible] [illegible] [illegible] ނަންބަރު E[redacted] ވަނަ [illegible] [illegible] [illegible] އިސްތިއުނާފު ކުރާ ފަރާތުން އެ މައްސަލައިގެ ތެރެއިން [illegible]، [illegible] [illegible] [illegible] ފެމިލީ ކޯޓުގެ ނަންބަރު Fm-C/2024/[redacted] ޤަޟިއްޔާގައި ބަޔާންކުރާ '[illegible]' މި [illegible] [illegible] [illegible] ފެމިލީ ކޯޓުގެ ނަންބަރު Fm-C/2024/[redacted] ޤަޟިއްޔާގައި ފާހަގަ ކުރި ކަންތައްތަކަށް [illegible] [illegible]، މި [illegible] ކާވެނި [illegible] [illegible] ވަކި [illegible] ޝަރުޢީ [illegible] [illegible] ސަބަބެއް [illegible] [illegible] ފެމިލީ ކޯޓުން އެ މައްސަލައިގެ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]، އިސްތިއުނާފު [illegible] ފެމިލީ ކޯޓުގެ ނަންބަރު Fm-C/2024/[redacted] ޤަޟިއްޔާގައި [illegible] [illegible] ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ ނަންބަރު SCPD-01/2022 ޕްރެކްޓިސް ޑިރެކްޝަނާއި ޚިލާފުވެފައިވާކަން އިސްތިއުނާފު ކުރާ ފަރާތުން އިސްތިއުނާފު ފޯމުގައި ބުނެފައި ނުކުތާތަކާއި، އިސްތިއުނާފު ފޯމުގެ 7 ވަނަ ސަފްހާގެ ނުކުތާ 6،7،8 [illegible] [illegible] އިސްތިއުނާފު ކުރާ ފަރާތުން ފެމިލީ ކޯޓުގެ ނަންބަރު Fm-C/2022/[redacted] ޤަޟިއްޔާގެ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] އިސްތިއުނާފު [illegible] ފަރާތުން [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]، އެ ޤަޟިއްޔާއަކީ [illegible] [illegible] ސަބަބު [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] އިސްތިއުނާފު [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ކަމުގައި އިސްތިއުނާފު [illegible] ފަރާތުން [illegible]، އަދި [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ފެމިލީ ކޯޓުގެ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]، މިޤަޟިއްޔާގެ [illegible] އިސްތިއުނާފު ކުރާ ފަރާތުން [illegible] [illegible] އިސްތިއުނާފުގައި [illegible] [illegible] ފެމިލީ ކޯޓުގެ ނަންބަރު Fm-C/2022/[redacted] ޤަޟިއްޔާތަކަށް؛

8.3 މަރުޙޫމް ނިޔާވެފައިވާކަމީ ދަރަޖަތުގެ މުދަލާއި ބަހުމިއްލަ އެއްބަސްވެފައި ނިންމާފައިވާކަމަށް، ފެމިލީ ކޯޓުގެ ނަންބަރު [redacted]/Fm-C/2024 ޤަޟިއްޔާގައި އެ ކޯޓުގެ ނަންބަރު [redacted]/Fm-C/2022 ޤަޟިއްޔާއިން މަރުޙޫމް ނިޔާވެފައިވާ ކަމަށް ކަނޑައަޅާފައިވާކަމަށް ބުނެފައި ދަރަޖަތުން ހުކުމްކުރައްވާ ފާޑުކިޔުމެއްގެ މައްޗަށް ބިނާކޮށް ގޮތުގެ ގޮތުން ނޫންކަމަށް؛

8.4 އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތަށް އިސްތިއުނާފު ފޯމުގައި، [redacted]/Fm-C/2024 މި ޤަޟިއްޔާގެ ޙުކުމް ފެމިލީ ކޯޓުގެ އިލްތިބާސް ދިފާޢީ ހުއްޖަތްތަކުގެ ޤާނޫނީ ބައިތައް އާއި ދިފާޢުގެ ހުއްޖަތްތަކުގެ ހަރުދަނާކަމުގެ ޤާނޫނީ މިނިވަންކަމާއި ކޯޓުގެ ހިއްސާކުރުމުން ކަނޑައަޅައި ހުކުމްކުރެވޭނެ ގޮތުގެ ކަނޑައަޅާފައި، ފެމިލީ ކޯޓަށް ވަކި ސާބިތުކުރުމުގެ އިލްތިބާސް ދިމާވުމުގެ މައްސަލަ ވަކި ސާބިތުކުރުމަށް ހަރަދަ ކަނޑައެޅުމުގައި މައްސަލައާއި، ވަރަށްބޮޑު ބަރާބަރަށް ބަލަހައްޓާ ނަމަ ފެމިލީ ކޯޓުން އެ މައްސަލަ ގެނައި ކަނޑައެޅުމަށް ސަބަބު ނުވާކަމަށް، ދޫކުރުމުން ޤަޟިއްޔާގައި ވަކިވަކިން ކަނޑައަޅާފައިވާ އެއްވެސް ޝަރީޢަތުން ކަނޑައަޅާފައިވާ އެއްވެސް ފަރާތެއްގެ ބަޔާންކަން އެނގޭކަމަށް ބުނެ ނުވާކަމަށް، އިސްތިއުނާފު ދަޢުވާ ފަރާތުން ހުރިހާ ތަނެއް އެއްގޮތަށް ހިމެނޭ ކަނޑައެޅުމެއް އެއްބަސްވުމެއް ފަދަ ކަމެއް ފެމިލީ ކޯޓުގެ ސަރުކާރުގެ މަޤާމުގައި ދެފަރާތަށް އިސްތިއުނާފު ކުރެވޭ ކަނޑައެޅުން ފާހަގަކޮށްފައިވާކަމަށް، އަދި ކަނޑައެޅުން ކަނޑައަޅާފައިވާ މުދަލާއި ގުޅޭ ޝަރީޢަތުގެ ފަރާތުގެ ބައްލަވައިދީ ބައެއް ބޭނުންތަކެއް[1] ކަމަށް ބުނެ ދިފާޢު ކަމަށް؛

8.5 މި މައްސަލައިގެ ޝަރީޢަތުން ހުކުމްކުރައްވާ ސަބަބު ހުކުމުގެ ބަޔާނެއް ނެތި ވަކިވާފައިވާކަމަށް އިސްތިއުނާފު ކުރި ފަރާތުން ދަޢުވާ ކުރައްވާ ގޮތުގެ ކަނޑައަޅާފައިވާތީ، އެ ބަޔާން ހުށަހަޅާފައިވާ ތަރުތީބުގައި ވަކި ސާބިތުކުރުމަށް ފެންނަ ކަމަށް ފަހުގެ 8 ވަނަ ނަންބަރުގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ އެހެން ގޮތެއް އެއްވެސް ކަމެއްގައި، ވަރަށް ވަކިވަކިން ބޭނުންކުރާ ގޮތުގެ ތަފާތު ބަޔާންކުރާ ބަޔާ ވަކިވަކިން ބަޔާނުގެ ސާބިތުކޮށްދިން ކަނޑައަޅާ ހުރި އެއްވެސް ސަބަބެއް ދޭހަވާނެ ދަލީލެއް ފާހަގަކޮށްފައިވާކަމެއް

---

[1] ފާހަގަ

ނެތްކަމަށާއި، އަދި އެފަދަ ވަރިހަށް ސާބިތުކުރުމުން ކޯޓުތަކުގައި ފުރުސަތު ލިބިފައި އޮތުމަކީ ވަސީލަތަކަށް މަގުފަހި ވާނެކަމެއް ކަމަށް ވާތީ، މި މައްސަލައިގެ ތަފްސީލު ހުރަހަކަށްވާނޭ ހެކިންގެ ހެކިބަސް ނުނަގާ ނިންމާފައިވާކަމާއި، އިސްތިއުނާފު ޢަރުޟާ ހުށަހެޅި ފަރާތުގެ ދަޢުވާގައި މި މައްސަލައިގައި ޝަރީޢަތުގެ ނިންމުން ބިނާކުރާ އަސާސްތައް ޝަރީޢަތުން ނިންމުންތަކުގެ ދިރާސާގައި ފާހަގަ ކުރެވިފައިވާކަން ބަލައިގެން ޤާނޫނީ ނެތްކަމަށް؛

8.6 ކޯޓުން ފަދަ އިސްތިއުނާފުތަކުގައި ބަލަންޖެހޭ މިންގަނޑު ދެވަނަ ހުކުމާ އަދާކުރުމުގައި، ކޯޓުން ފަދައިން ދަޢުވާލިބުނުކަން އެއްގޮތްވާ ނިޔާވާތީ ގޮތުން ކޯޓުގެ އަދާލު ނިންމަވާކަން ބަލާ ޖެހޭނެ، އޭނާ ނިޔާވެރިޔާ ވަރުގެ ސަބަބުން އެ ކޯޓުން ނިންމަވާކަން އަދިސްވެފައިވާކަން ބަލަން ފުރުސަތު 3 ވަނަ ފަހަރަކަށް ދީފައިނުވާ ނުވަތަ ތިން ސަބަބުން ބަލައި އަދި ރިޢާޔަތްކޮށް އެކަށީގެން މައްސަލަތަކުގެ ދިރާސާއިން ފެނިގެން ފަރާތަކުން ވިސްނުމުން އެކަމާއިމެދު ދޭން ކަމަށާއި، އެހެންކަމުން މަރުޙަލާ ނިޔާމުތަކުގެ މި މައްސަލައިގެ ޙުކުމް ކަނޑައަޅާފައިވާތީ ސަބަބެއް ނެތްކަމުގައި ފާހަގަކުރެވޭތީ، މިއެވެ.

ޙުކުމް:

9. އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުން އެދެނީ ފެމިލީ ކޯޓުގެ ނަންބަރު [redacted]/Fm-C/2024 މައްސަލާގެ ޙުކުމް ބާޠިލު ކުރުމާއި، ނަފަޤާއާ ގުޅޭ އަމުރުގައި މައްސަލައިގައި މައްސަލާ ގޮތުން ގޮތް ކަނޑައަޅާފައިވާ މި މައްސަލާ ފެމިލީ ކޯޓަށް އަލުން ބަލައި ނިންމުމަށެވެ.

10. އިސްތިއުނާފު ޢަރުޟާ ފާހަގަކުރި އެދުން، ފެމިލީ ކޯޓުގެ ނަންބަރު [redacted]/Fm-C/2024 މައްސަލާގެ ޙުކުމް ހައިކޯޓުން ދަމަހައްޓައިދިނުމަށެވެ.

އައު ލިޔެކިޔުން ހުށަހެޅުން:

11. މިމައްސަލައިގެ އަޑުއެހުންތަކުގައި [illegible] މައްސަލައިގެ [illegible] ހުކުމް ކުރުމުގެ [illegible]، އިސްތިއުނާފު ކުރާ ފަރާތުން އައު ލިޔުންތަކެއް ހުށަހަޅާ [illegible] ވާހަކަ [illegible] ޝަރީޢަތުގެ މަޖިލީހުގައި [illegible] ހިނދު އަދި އިސްތިއުނާފު ކުރާ ފަރާތުން މިކޯޓަށް [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] އިސްތިއުނާފު [illegible] [illegible] [illegible]، މައްސަލައިގެ [illegible] [illegible] ފުރުސަތު އަޑުއެހުމުގައި[9] [illegible].

12. މިއަޑުއެހުމުގައި އިސްތިއުނާފު ކުރާ ފަރާތުން ފާހަގަކޮށްދެއްވީ، މަދަނީކޯޓުގެ [illegible] [illegible] ގުޅޭގޮތުން ސިވިލް ކޯޓުގައި ހިނގަމުންދާ އެކޯޓުގެ ނަންބަރު [redacted]-CVC-2024 ގެ މައްސަލައިގައި އިސްތިއުނާފު ކުރާ ފަރާތުން ހުށަހެޅި 2 (ދެ) ސަފްހާގެ ހުކުމް ކަމަށްވާ (ލިޔުން 1 ގެ ނަންބަރު [illegible] ސިއްރު ކުރެވިފައި) އަދި (ލިޔުން 2 ގެ ނަންބަރު [illegible] ސިއްރު ކުރެވިފައި) ގެ ފަރާތުން ސިވިލް ކޯޓުގައި [illegible] [illegible]، [illegible] [illegible] [illegible] މައްސަލައިގައި [illegible] [illegible]، ޝަރީޢަތުގެ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]، [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ސިވިލް ކޯޓުގެ ޝަރީޢަތުގެ މަޖިލީހުގައި ހުށަހަޅުއްވާފައިވެއެވެ.

12.1. ހުކުމްނާމާ 1 (ނަންބަރު ސިއްރު ކުރެވިފައި) ގެ ބަޔާނުގައި، [illegible] [illegible] 17 ޖުލައި 2021 ގައި ކަމަށާއި، [illegible] [illegible] [illegible] ނުވަތަ [illegible] [illegible]، ހުކުމްނާމާއި [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]، 2021 [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] އިސްތިއުނާފު [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]، [illegible]

---

[9] 26 ނޮވެމްބަރު 2025 ވަނަ ދުވަހު މިކޯޓުގައި ބޭއްވުނު އަޑުއެހުން

އިސްތިއުނާފު ރައްދުވާ ފަރާތުން ވިދާޅުވެއްވެމި މަސްލަހެއް ވެފައިވާކަމަށް ހެކިވެރިޔާ (މަރްޙޫމްގެ ފިރިހެން ދަރިފުޅުގެ ނަން) ގާތު ބުނެފައިވާކަމަށް، ކައިވެނި ކޮށްގެން އުޅެން ބޭނުން ނުވާކަމަށްވެސް ބުނެ މަރްޙޫމްގެ [illegible]، [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]، ހެކިވެރިޔާ ނެތި އެއްވެސް [illegible] [illegible] [illegible]، [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]، ހެކިވެރިޔާ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]، [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ހެކިވެރިޔާ [illegible]، މަރްޙޫމް އަދި އިސްތިއުނާފު ރައްދުވާ ފަރާތުން [illegible] ބައްދަލުވެފައި ހިނގާފައިވާކަން [illegible] އަދި ފުރިހަމައިގެން ނުވާކަމަށް ހެކިވެރިޔާ ބުނެފައިވާކަމެވެ.

12.2. ހެކިވެރިޔާ 2 (ނަން [illegible] [illegible])ގެ ބަޔާނުގައި، މަރްޙޫމް [illegible] [illegible] [illegible]، [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]، 10 ޖުލައި 2021 ގައިކަމާއި، ބައްދަލުވީއިރު [illegible] [illegible]، [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]، [illegible] [illegible]، [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]، [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]، [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] އިސްތިއުނާފު ރައްދުވާ ފަރާތުން [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]، [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]، [illegible] އިސްތިއުނާފު ރައްދުވާ ފަރާތުން [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] އިސްތިއުނާފު ރައްދުވާ ފަރާތުން [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]، އިސްތިއުނާފު ރައްދުވާ ފަރާތުން [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]، ހެކިވެރިޔާގެ [illegible] [illegible]، [illegible] [illegible]

ހުކުމްތަކުގެ ބާރު ސާބިތުކުރަނީ، ދަސްތޫރަށް އަމިއްލަކޮށްގެން އެއްބަސްވެފައިވާ ޙުކުމްތަކުގެ ދަށުންކަމުގައި، ދަރަޖަކޮށް އިސްތިޘްނާއީ ބަޔާންކޮށްފައިވާ ގޮތުގެ މަތިން ދަސްތޫރީ ދަރުމަވެރިވާތީއާ ގޮތުގައި ނޫނީކަމުގައި، ޙުކުމްގެ ކުރިއަށްގެންދެވޭ ގާނޫނީ އުސޫލުކަމުގައި، ދެއްކުން ޤާނޫނީގޮތުން ލިބިފައިވާ ހުކުމްތައް ދަސްތޫރު ބަލައިގަނެވޭނެ.

13.އިސްތިއުނާފު ކުރި ފަރާތުގެ ހުށަހަޅުއްވުމުގެ ބަޔާނުގައި އިސްތިއުނާފު ކުރާ ފަރާތުން ވާހަކަދައްކަވާފައިވަނީ، އިސްތިއުނާފު ކުރި ފަރާތުން ހުށަހަޅާފައިވަނީ އެއް ކުރި ނުކުތާތަކުގައި، އެއީ ބަޔާންކޮށް ކުރި ކަމުގައި، ޝަރީޢަތުގެ ގޮތުގައި ދަޢުވާކުރެވޭ ވީހާވެސް ފާހަގަކޮށްފައިވަނީ، މިގޮތް ގޮތުގެ ކުރިއަށް ހުއްޓާ ދެކޭކަމަށް.

ބޮޑު ކަނޑައަޅަންޖެހޭ ކަންތައްތައް:

14. އިސްތިއުނާފީ ނުކުތާތަކާ ގުޅިގެން ދެފަރާތުން ދެއްވި ބަޔާންތަކާއި ޝަރީޢަތުގެ މިނިވަން ގޮތުގެ ކަނޑައަޅަންޖެހޭ އަސާސީ ކަންތައްތައް ކަމުގައި ދެކެމެވެ.

14.1. މައްސަލަ ނިންމުމުގައި ދާއިރާއަށް ބަލާއިރު މަރު ސާބިތު މައްސަލައަކީ ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ SCPD-01/2022 ޕްރެކްޓިސް ޑިރެކްޝަނާއި ޚިލާފަށް ނިންމާފައިވާ މައްސަލައެއްތޯ؟

14.2. ކޯޓުން ކުރިން ނިންމާފައިވާ މައްސަލައަކާއި ހާދިސާގެ ސަބަބުން ދާއިރާއެއްކަން ވިސްނަން ބަލާއިރު އަސާސްތަކުގެ ގޮތުން ޝަރީޢަތް ނުކުތާ ބަލާފައިވާ ތަފާސީލް މައްސަލަ ނިންމާފައިވާ ގޮތް އުސޫލަކާ ޚިލާފުތޯ؟

14.3. އިޖުތިހާދު ކުރުމަށް މައްސަލައިގެ މަރުގެ ދަޢުވާ ނުކުތާ ނިންމުމުގެ ތެރެއިން ދޭތޯ؟

14.4. ކުރިން މައްސަލައިގެ ހުކުމްތަކުގެ ބައިވަރު ދަރަޖަ ކަނޑައަޅާ ބަހައްޓައިދިނުމަކީ ޤާނޫނީ މަސްއޫލިއްޔަތުތޯ؟

14.5. މިމައްސަލަ މަރުގެ ދަޢުވާ ބެލުމުގައި އެކަށީގެންވާ މަސައްކަތްތަކެއް ކޮށްފައިވަނީ ޤާނޫނީތޯ؟

14.6. މައްސަލަ ނިންމުމުގައި ހުކުމްތައް ހިނގާ ބާރުގެ ދަރަޖަ މައްސަލަ ނިންމުން ގެސްޓެއްތޯ؟

14.7. ފަސާދައަކަށް މަގުފަހިވުމާއި މަސްލަހަތަށް އިސްކަން ދިނުމަކީ މައްސަލަ މައްސޫލިއްޔަ ގޮތުން ނިސްބަތުން ބަލާއިރު ރަނގަޅުތޯ؟

14.8. މައްސަލަ ނިންމުމުގައި އެކަށީގެންވާ މިންވަރަށް ސަބަބު ބަޔާންކޮށްފައިވޭތޯ؟ މިއެވެ.

ޕްރެކްޓިސް ޑިރެކްޝަން ދިރާސާކުރުން

15. އިސްތިއުނާފުގެ ފުރަތަމަ ނުކުތާގައި، އުފުއްދަވާ ބަހުސް ބިނާކޮށްފައިވަނީ، އިސްތިއުނާފު ކުރެވޭ ޤަޟިއްޔާގެ ޝަރީޢަތް ނިމުނު ގޮތުގެ ރިޕޯޓުގެ 1 ވަނަ ނަންބަރުގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ ފެމިލީ ކޯޓުގެ ނަންބަރު [redacted]/2020 ކައިވެނީގެ ސްޓޭޓްމަންޓާއި އެ ޤަޟިއްޔާގެ 3 ވަނަ ނުކުތާގައި ބަޔާންވެފައިވާ ފެމިލީ ކޯޓުގެ ނަންބަރު [redacted]/Fm-C/2022 ޤަޟިއްޔާއަށް އެކޯޓުން ބަލާދިން ދިނުމުގެ މައްސަލައެވެ.

16. އެގޮތުން، އިސްތިއުނާފު ކުރެވޭ މައްސަލަ ފެމިލީ ކޯޓަށް ހުށަހެޅުމުގެ ކުރިން، މަރުޙަލާގެ ތަރިކާގެ މައްސަލަ ފުރަތަމަ ހުށަހެޅިފައިވަނީ، ފެމިލީ ކޯޓުގެ ނަންބަރު [redacted]/Fm-C/2021 ޤަޟިއްޔާއިން ކަމާއި، ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ ނަންބަރު SCPD-01/2022 ޕްރެކްޓިސް ޑިރެކްޝަނުގެ ދަށުން، ތަރިކާ މައްސަލަތަކުގައި ޚުދުގެ އިޖުރާއާތު ސިވިލް ކޯޓުން ބަދަލުކުރެވިގެން ދިޔުމާއި އެމައްސަލަ އެކޯޓުން ތަޙްވީލުކުރެވިފައިވާ ކަމާއި، އެނގުނުކަމުން، މަރުޙަލާގެ މަތީ ސާބިތު ކުރުމުގެ ބައެއް ފެމިލީ ކޯޓުގައި ހިފެހެއްޓިފައި އޮންނަންނުޖެހޭ ސަބަބެއް ނެތް ކަމާއި، އެކަށީގެ މައްސަލަތަކާއި ފެމިލީ ކޯޓުގައި ބެލުމުގެ އިޚްތިޞާޞު އޮތް ކަމުގައި އިސްތިއުނާފު ކުރި ފަރާތުން ސާބިތު އުފައްދައިފައިވެއެވެ.

17. މިނުކުތާގެ ބައްދަލުގައި އިސްތިއުނާފު ބައްދަލުވާ ފަރާތުން ފުރަގަސްކުރައްވާފައިވާ، ފެމިލީ ކޯޓުގެ ނަންބަރު [redacted]/Fm-C/2022 ޤަޟިއްޔާގައި މަރުޙަލާ ނިޔާވިއޭ، އެކަމުގެ ސަބަބުން ދިޔައީގޮތުގެ ޝަރުޢުގައި އުފުލުމުން ހުށަހަޅުއްވާ މައްސަލައެއް ކަމަށް ބަޔާންކުރައްވައެވެ. އަދި ސާބިތުވެފައި ތާރީޚުގެ ސަރީޙަ ދިއުން ދުވަސްވެފައި ފެމިލީ ކޯޓުގެ އިޚްތިޞާޞުން ބޭރުގެ ކަމެއް ނޫން ކަމަށެވެ.

18. ދެފަރާތުގެ މި ހުށަހެޅުންތަކުގައި އުފައްދާ ބަޔާނާއި މެދު ގޮތެއް ނިންމުމުގައި މަރުޙޫމުގެ ތަރިކައާއި ވަރީގެ މައްސަލަ ހުށަހެޅިފައިވާ ތަރުތީބާއި އިޖުރާއަތުތަކުގައި ކޯޓުތަކުގެ އިޚްތިޞާޞް އަދި ބަދަލުވުން ދިމާވެދާނެ.

19. އިސްތިއުނާފު ކުރި ފަރާތުން ދަޢުވާކުރި ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ **"ސިވިލް ކޯޓާއި ފެމިލީ ކޯޓުގެ އިޚްތިޞާޞާއި ގުޅޭ"** ޕްރެކްޓިސް ޑިރެކްޝަނުގައި[10] ކޯޓުތަކުގެ އިޚްތިޞާޞް އަދި ބަދަލު ބަޔާންކޮށްދީފައިވެއެވެ. އެގޮތުން، ކޯޓުތަކުގެ ޤާނޫނު[11]ގެ 53 ވަނަ މާއްދާގެ (ނ) ގެ ދަށުން ފެމިލީ ކޯޓުން ސިވިލް ކޯޓާއި ފެމިލީ ކޯޓުގެ އިޚްތިޞާޞް ޖަދުވަލު 1 އަދި 3 ގައި ބަޔާންކުރެވިފައިވާކަންތަކާއި، ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ 2015/02/SC (8 ޖަނަވަރީ 2015) ނަންބަރު ސަރކިއުލަރ އިން އިޚްތިޞާޞް ބަދަލުގެނައުމުން ކަން ފާހަގަކޮށްލައްވަމެވެ. މިބަދަލުގެ ތެރޭގައި ތަރިކައިގެ މައްސަލަތައް ބެލުމުގެ އިޚްތިޞާޞް ފެމިލީ ކޯޓަށް ބަދަލުކުރުން ހިމެނޭ ކަން އެނގެއެވެ. އަދި، އެއާއެކު، މިބަދަލު ގެނެވުނު 2015/02/SC (8 ޖަނަވަރީ 2015) ސަރކިއުލަރ ޓެކްނިކަލް ޕްރޮސީޖަރސް ގެނެސް ކޯޓުތަކުން ހަވާލުކުރަންޖެހޭ އިންތިޤާލީ ހަވާލުކުރުމަށް 01 ފެބްރުއަރީ 2022 އިން ފެށިގެން އަމަލުކުރަން ފަށަން އަންގާފައިވެއެވެ.

20. މިއިސްތިއުނާފާ ގުޅިގެން ހުށަހެޅި ލިޔެކިޔުންތަކުން މަރުޙޫމް ނިޔާވެފައިވަނީ، 17 ޖޫން 2021 ގައިކަން އެނގެން އޮތެވެ. މަރުޙޫމުގެ ތަރިކައިގެ މައްސަލަ ފުރަތަމަ ހުށަހެޅި 31 އޯގަސްޓު 2021 ގައެވެ. އެއީ، ތަރިކަ މައްސަލަ ބަލަމުން ދިޔައީ ފެމިލީ ކޯޓުން ކަމަށްވާތީ، އެމައްސަލަ ހުށަހަޅާ ބެލުމުން ދިޔައީ ފެމިލީ ކޯޓުގެ ނަންބަރު [redacted]/Fm-C/2021 ގެ ސިފައިންނެވެ. މައްސަލަ ހުށަހަޅާފައިވަނީ، މަރުޙޫމުގެ ވާރިސުން ދަރި [redacted]އެވެ. ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ ޕްރެކްޓިސް ޑިރެކްޝަނުގެ ދަށުން މި

---

[10] SCPD-01/2022

[11] 22/2010

މައްސަލަ 01 ފެބްރުއަރީ 2022 ގައި ސިވިލް ކޯޓަށް ބަދަލުކުރެވި ބަދަލުން ދިޔައީ އެކޯޓުގެ ނަންބަރު [redacted]/Cv-C/2022 ޤަޟިއްޔާއިންނެވެ.

21. މިދުވަހުގައި އިސްތިއުނާފު ކުރައްވާ ފަރާތުން މަރުޙޫމާގެ މަރު ސާބިތުކޮށް އެކަމުގެ ސާބިތުކުރުމުގެ ހުކުމަށް އެދި 18 ޖަނަވަރީ 2022 ގައި ފެމިލީ ކޯޓަށް ހުށަހަޅާފައިވެއެވެ. އެއީ އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުން ސާބިތު އުފައިސާ ފެމިލީ ކޯޓުގެ [redacted]/Fm-C/2022 ޤަޟިއްޔާއެވެ.

22. ސިވިލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު [redacted]/Cv-C/2022 ޤަޟިއްޔާއަށް އިސްތިއުނާފު ކުރައްވާ ފަރާތުން ދަޢުވާކޮށްފައެވެ. އިސްތިއުނާފު ކުރައްވާ ފަރާތުން މިމައްސަލައިން ޖަވާބުދާރީވުމުގެ މަސްލަޙަތެއް އޮތްކަމާ މެދު ސާބިތު އުފެދިފައިވާ (މަރުޙޫމާގެ ވާރިސުން ތެރޭގެ ނަން)ގެ ފަރާތުން ކޯޓު ޙުކުމަކަށް އެދިފައެވެ. މިޤަޟިއްޔާގެ ޖަވާބުގައި ކޯޓުގެ ސާބިތުކަމަށް ރިޢާޔަތްކޮށް އިސްތިއުނާފު ކުރައްވާ ފަރާތުގެ މަސްލަޙަތު އޮތް ކަމަށް ސިވިލް ކޯޓުން ކަނޑައަޅާފައިވެއެވެ. 21 ޖަނަވަރީ 2024 ގައި [redacted]/Cv-C/2022 ޤަޟިއްޔާ އަނބުރާ ގެނެސްފައިވެއެވެ.

23. އިސްތިއުނާފު ކުރާ [redacted]/Fm-C/2024 ޤަޟިއްޔާ އިސްތިއުނާފު ކުރާ ފަރާތުން ފަރާތުން ފެމިލީ ކޯޓަށް ހުށަހަޅާފައިވަނީ، 17 ޖަނަވަރީ 2024 ގައެވެ. މައްސަލަ ނިމިފައިވަނީ 15 ޑިސެންބަރު 2024 ގައެވެ.

24. އަދި މިހާރު މަރުޙޫމާގެ ތަރިކައިގެ މައްސަލަ އިސްތިއުނާފު ކުރައްވާ ފަރާތުން 20 މޭ 2024 ގައި ސިވިލް ކޯޓަށް ހުށަހަޅާ އެކޯޓުގައި ހިނގަމުން ދެއެވެ.

25. ބެލުމުން ޤަޟިއްޔާތައް ހިނގާފައިވާގޮތް ޚުލާޞާކުރުމުގެ ގޮތުން އަންނަނިވި ތާވަލުގައި ހިމެނިފައިވާނެއެވެ.

ޤަޟިއްޔާ ނަންބަރު	ބާވަތް	ހުށަހެޅި ފަރާތް	ހުށަހެޅި ތާރީޚު	ނިމުނު ތާރީޚު
[redacted]/Fm-C/2021	ތަރިކަ	މަރުޙޫމާގެ ދަރި ވާރިސުން ބަޔަކު	31 ޑިސެމްބަރު 2021	ސިވިލް ކޯޓަށް ބަދަލުވި 01 ފެބްރުއަރީ 2022
[redacted]/Fm-C/2022	މަރު ސާބިތު	އިސްތިއުނާފު ކުރައްވާ ފަރާތް	18 ޖަނަވަރީ 2022	24 ފެބްރުއަރީ 2022

[redacted]/Cv-C/2022	(ތަރިކަ) [redacted]/Fm-C/2021 ފަސްކުރުމުގެ ތަރުތީބު	މަރުޙޫމުގެ ބޮޑު ފިރިހެން ދަރި	ތަޙުވީލު ކުރެވުނީ 01 ފެބްރުއަރީ 2022	21 ޖަނަވަރީ 2024
-	ތަރިކަ ބެހުން	މަރުޙޫމުގެ އަންހެން ދަރި	20 ޑިސެމްބަރު 2023	ނިންމިފައިނުވޭ
[redacted]/Fm-C/2024 (އިސްތިއުނާފުކުރެވި މައްސަލަ)	ތަރި ސާބިތު	މަރުޙޫމުގެ އަންހެން ދަރި	17 ޖަނަވަރީ 2024	15 ޑިސެންބަރު 2024
[redacted]-CVC-2024	ތަރިކަ	އިސްތިއުނާފު ދަޢުވާ	20 ޖޫން 2024[12]	ހިނގަމުން ދަނީ
144-[redacted]/IN/2024/[redacted]	ޙިމާޔަތީ އިޖުރާއާތު	މަރުޙޫމުގެ އަންހެން ދަރި	-	25 ޑިސެމްބަރު 2024

26. މައްސަލައިގައި ބުނެވުނު ވާޤިޢާތަކަށް ރިޢާޔަތްކުރުމުން، ފެމިލީ ކޯޓުން ބެލިފައިވަނީ އިސްތިއުނާފު ކުރި ފަރާތުން ސާބިތު އުފެއްދި، އެކޯޓުގެ ނަންބަރު [redacted]/Fm-C/2022 ފަސްކުރުމާބެހޭ، މި މައްސަލައިގެ ތަސްދީޤުގެ ގޮތުގައި ހިމެނޭ އިސްތިއުނާފު ދަޢުވާ ފަރާތުގެ ފިޔަ ނިޔާވުމާއި، އަމުރުތަކުގެ މަދު ސާބިތުކުރުމުގެ ބައި ފެމިލީ ކޯޓުގައި ހިފެހެއްޓި ބެލެމުންދާ ފަސްކުރުމާއި ނުހުރެ ބެލިފައިވާ މައްސަލައެކެވެ.[13] މި ފަސްކުރުމާބެހޭ، އިސްތިއުނާފު ކުރި ފަރާތުން ފާރަގެ ކުރި ފަރާތެއްން، ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ ނަންބަރު SCPD-01/2022 ޕްރެކްޓިސް ޑައިރެކްޝަނުގެ ދަށުން ފެމިލީ ކޯޓުގެ ނަންބަރު [redacted]/Fm-C/2021 ފަސްކުރި ސިވިލް ކޯޓަށް ތަޙުވީލު ކުރެވުނު އިރުގައި މަދު ސާބިތުކުރުމުގެ ބައި ފެމިލީ ކޯޓުގައި ހިފެހެއްޓި ބެލެމުންދާ ފަސްކުރުމާއި ނުހުރެ. ނަމަވެސް ވުސްތަޤިއްރު އެހެން ފަސްކުރުމާއިގެ ދަށުން 18 ޖަނަވަރީ 2022 ގައި ފެމިލީ ކޯޓުގައި ރަޖިސްޓްރީ ކުރެވި ބެލެމުން ދިޔަ މައްސަލައެކެވެ.

---

[12] ސިވިލް ކޯޓުގެ އެންޓްރީ ނަންބަރު [redacted] ތަރިކަ ބެހުމުގެ ޝަރީޢަތް ސާބިތު ކުރުމުގެ ވާގޮތް، ސިވިލް ކޯޓަށް ހުށަހެޅުނު ކަމުގެ ސްޓޭޓްމަންޓްގައިވާ ތާރީޚު

[13] ފެމިލީ ކޯޓުގެ ނަންބަރު [redacted]/Fm-C/2022 ފަސްކުރުމުގެ ތަރުތީބު ބަލާށެވެ.

27. ދިވެހިރާއްޖޭގެ ކޯޓުތަކާބެހޭ ޤާނޫނު[14]ގެ ޖަދުވަލު 3 ގެ ʻފެމިލީ ކޯޓުގެ އިޚްތިޞާޞްʼ ގެ ސުރުޚީގެ ދަށުން ފެމިލީ ކޯޓުން ބަލާ ބާވަތުގެ މައްސަލަތަކުގެ ލިސްޓުގެ ފުރަތަމަ ނަންބަރުގައި ބަޔާންކޮށްފައިވަނީ، ވަރު ސާބިތުކުރުމުގެ މައްސަލައެވެ. އެހެންކަމުން ފެމިލީ ކޯޓުގެ ނަންބަރު [redacted]/Fm-C/2022 ޤަޟިއްޔާއަކީ، އެކޯޓުން [illegible] [illegible] [illegible] ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ ނަންބަރު SCPD-01/2022 ޕްރެކްޓިސް ޑިރެކްޝަން ޖާރީކުރެއްވުމާއި މައްސަލައެއް [illegible] [illegible] [illegible] ނެތެވެ. އަދި، އިސްތިއުނާފު [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ޤަޟިއްޔާއެވެ.

[illegible]

28. އިސްތިއުނާފު ކުރާ ފަރާތުގެ ފުރަތަމަ އިސްތިއުނާފީ ނުކުތާގައި ފާހަގަކުރާ އިތުރު އެއް ކަމަކީ، ފެމިލީ ކޯޓުގެ ނަންބަރު [redacted]/Fm-C/2022 ޤަޟިއްޔާއަކީ، މައްސަލައިގައި [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ނޫން ކަމަށާއި، އަދި އިސްތިއުނާފު ކުރާ ފަރާތުން [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

29. ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible][15] [illegible] ސުޕްރީމް ކޯޓުން [illegible] [illegible] [illegible]

> " [illegible]

---

[14] 22/2010

[15] 2012/SC-A/05 ނަންބަރު

ބަލަން ޖެހޭނީ ކަމުގައި އޮތުމަކީ ދެފަރާތުގެ ދެމެދުގައި އޮތް ހަމަހަމަކަމާއި އިންސާފުގެ މައްޗަށް ބިނާކޮށް ތަރިކަ ބެހުމުގެ ޝަރުޢީ ގޮތާއި
އެއްގޮތަށް ކަމަށް ހިތުން ކުރެވޭ ޤަބޫލު މިނިވަންކަމާ ހަމައަށްވުމެވެ."[16]

30. އިސްތިއުނާފު ކުރުމާ ހިނގުމުގެ ފުރަގަސްކުރުން ނުކުތާގެ 2 ވަނަ ނަންބަރަށް ބެލުމުން އިސްތިއުނާފު ކުރި ފަރާތުން ފުރަގަސްކުރި މައްސަލައަކީ ފެމިލީ ކޯޓުގެ ނަންބަރު [redacted]/Fm-C/2022 ވަސިއްޔަތާއަށް ރިޢާޔަތްކުރަނީވެއެވެ. އެކުލެވިގެންވާނީ އަންނަނިވި ފަދައިންނެވެ.

ފެމިލީ ކޯޓުގެ ނަންބަރު [redacted]/Fm-C/2022 ވަސިއްޔާ ނިޔާވެފައިވާ ބަޔާނުގައި، [redacted] ރަޖަބު 1433ހ. ([redacted] ޖަނަވަރީ 2022) ވަނަ ދުވަހު ލިޔެފައިވާ ލިޔުމުގައި ސާބިތުކުރެވިފައިވާ ގޮތުގެ އެންގުމެއް ނެތެވެ."

31. ފެމިލީ ކޯޓުގެ މުޤައްރަރުކުރުމަށް ބެލުމުން، އެކޯޓުން ބަލާ ނިމިފައިވާ ވަސިއްޔާއާއިގައި މަޢުލޫމާތު މަދު ސާބިތުކުރެވިފައިވާ އެކަމަށް ރިޢާޔަތްކުރެވިފައި ކަން އެނގެއެވެ. މަޢުލޫމާތު ހިއްސާކުރެވިފައިވާކަމީ، ހިއްސާވާ ތަރިކައާ ފެމިލީ ކޯޓުގެ ނަންބަރު [redacted]/Fm-C/2024 ވަސިއްޔާގެ ތަރިކައިން ދުވަސްތަކުން ވަސް ހުށަހަޅާ، އެކަމާމެދު މިހިނދުގެއިވެސް ބަހައްޓާ ބޭނުން ވާޖިބާއެއް ނެތެވެ. އެހެންކަމުން، އިސްތިއުނާފު ކުރުމާ ހިނގުމުގައި ފެމިލީ ކޯޓުގެ ނަންބަރު [redacted]/Fm-C/2022 ވަސިއްޔަތަށް ޙަވާލާދީފައިވާކަމީ، ވަކި ކަމެއް ސާބިތުކޮށް ދީފައިވާ ގޮތުގެ މިސާލެއް ކަމަށް ކުރެވޭ ނިންމުމެއްނޫނެވެ.

32. އިސްތިއުނާފު ކުރި ފަރާތުގެ އަށް ބަޔާންކުރި މިވަސިއްޔަތަށް ޙަވާލާދީފައިވާ ފަދައިން، އެވަސިއްޔަތާއި ބެހޭގޮތުން ފެމިލީ ކޯޓުގެ ނަންބަރު [redacted]/Fm-C/2022 ވަސިއްޔާ ހުށަހެޅުމުގެ ޙަވާލާއިން އިސްތިއުނާފު ކުރި ފަރާތުން ނެރެ ކަމަށް ފުރަގަސްކުރުމުގެ ފިޔަވަޅު ބަޔާންކުރަމުން ދިޔަ އިސްތިއުނާފު ކުރުމާ ހިނގުމުގެ ދުވަހު، އެކަން ފުރަގަސްކުރުމުގެ މަޢުލޫމާތުކަމަށްވާތީއެވެ. އަދި ފޮނުވުމުގެ ބަޔާނަށް ބެލެހެއްޓުމަށް އެދިފައިވާ، ފެމިލީ ކޯޓުގެ ނަންބަރު [redacted]/Fm-C/2022 ވަސިއްޔާ ހުށަހެޅުމުގެ ޙަވާލާއިން ބަލައިގަތުމުގައި ބައެއް ކަންތައްތަކުގެ އެވަސިއްޔަތާއި ބެހޭ ގޮތުގެ މަޢުލޫމާތު، އިސްތިއުނާފު އޮތްގޮތުގެ ތަފްޞީލު ކުރުވުމަށްކުރެވޭނެކަމަށް ފުރަގަސްކުރެވިފައެވެ. ފެމިލީ ކޯޓުގެ ނަންބަރު [redacted]/Fm-C/2022 ވަސިއްޔާ އެކޯޓުގައި ހިނގައިދިޔަ، އިސްތިއުނާފު ކުރި ފަރާތުގެ ބަދަލު ހުށަހެޅުނު

---

[16] މަޖައްލާގެ މާއްދާ 20.1

ކަމަށް އެފަރާތުން ބަޔާންކުރުމުގައި، އެޤަޟިއްޔާއަކީ މިކޯޓުގައި އިސްތިއުނާފުކުރެވިފައިވާ ޤަޟިއްޔާއެއް ނޫނެވެ.

33. ފެމިލީ ކޯޓުގެ ނަންބަރު [redacted]/Fm-C/2024 ޤަޟިއްޔާގައި އެކޯޓުގެ ނަންބަރު [redacted]/2020 "ކާވެނީގެ ސެޓްފިކެޓް" އަށް [illegible] ނަމަވެސް އެދިއުމާ ގުޅިގެން [illegible] [illegible] އިސްތިއުނާފު ކުރާ ފަރާތަށް ފުރުސަތު ލިބި ވަކިކުރާކަމަށް އިސްތިއުނާފު ކުރާ ފަރާތުން [illegible]، މިސެޓްފިކެޓަކީ [illegible] އިސްތިއުނާފު ކުރާ ފަރާތުން ފެމިލީ ކޯޓަށް ހުށަހެޅި ލިޔުމެއްކަން ފެމިލީ ކޯޓަށް މައްސަލަ ހުށަހެޅި ފޯމުގެ 7.3 ވަނަ ނަންބަރަށް ބެލުމުން އެނގެއެވެ.

34. އިސްތިއުނާފު ކުރެވުނު ފެމިލީ ކޯޓުގެ ނަންބަރު [redacted]/Fm-C/2024 ޤަޟިއްޔާގެ 2 ވަނަ ނަންބަރުގައި ބަޔާންކޮށްފައިވަނީ އަންނަނިވި ގޮތަށެވެ.

> "[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [redacted] ޛުލްޙިއްޖާ 1441 ހ ([redacted] އޮގަސްޓް 2020މ)ގައި
> [illegible] [illegible] [illegible] ފެމިލީ ކޯޓުގެ 2020/[redacted] ކާވެނީގެ
> ސެޓްފިކެޓުން ބެލުމުން އެނގެއެވެ."

35. ފެމިލީ ކޯޓުގެ މިފާހަގަކުރުމަކީ، އިސްތިއުނާފު ކުރާ ފަރާތުން ހުށަހެޅި ލިޔުމެއްގައިވާ [illegible] ވާނެއެވެ. އަދި އެދެފަރާތް [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ނޫނެވެ. އެހެންނަމަވެސް، [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ނޫނެވެ.

އިލްތިމާސް ދިމާކުރާ މައްސަލައާއި ގުޅޭ ނުކުތާ

36. އިސްތިއުނާފުގެ ދެވަނަ ނުކުތާގެ ތެރޭގައި އިސްތިއުނާފު ކުރާ ފަރާތުން އެދިފައިވާ އެއް ކަމަކީ، ފެމިލީ ކޯޓުގެ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

37. ކޯޓެއްގެ އިޚްތިޞާޞް ހިނގާ ކޮންމެ މައްސަލައެއް މައުޟޫޢީގޮތުން ބަލައި ގޮތް ކަނޑައެޅުން ލާޒިމުވާ ޤާނޫނީ މަސްދަރެއް އިސްތިއުނާފު ކުރާ ފަރާތުން މިމައްސަލައިގައި ހުށަހަޅާފައިވެއެވެ. މަދަނީ އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނަށް[17] ބަލާއިރު، އެޤާނޫނުގެ 20 ވަނަ މާއްދާގެ ދަށުން އެކޯޓުން އިޚްތިޞާޞް ނެތް މައްސަލަތަކާއި އާންމު އުސޫލުން ކޯޓުގެ އިޚްތިޞާޞް އޮތް ނަމަވެސް މައްސަލައިގައި ހިމެނޭ ބާވަތުގެ ސަބަބުން އިޚްތިޞާޞް ލިބިގެންވާ މައްސަލަތަކުގައި ކޯޓުން [illegible] [illegible] ބަޔާންކޮށްފައިވެއެވެ.

38. މިމައްސަލައަކީ ފެމިލީ ކޯޓަށް ހުށަހެޅުނު ޢާއިލީ މައްސަލައެއްގެ އިސްތިއުނާފެކެވެ. މަދަނީ އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނުގެ[18] 2 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) ގައި ބަޔާންކޮށްފައިވަނީ، ޢާއިލާއާބެހޭ ޤާނޫނުގެ ދަށުން ނުވަތަ [illegible] މަދަނީ އިޖުރާއަތުތަކާ [illegible] ޤާނޫނެއްގެ ދަށުން އާއިލީ މައްސަލައެއް ބެލުމުގެ އިޚްތިޞާޞް ލިބިގެންވާ ކޯޓަކުން ބަލާ މައްސަލަތަކެއް ބެލުމުގައި، އެ ކޯޓަކުން އަމަލުކުރާނީ، އެ ޤާނޫނެއްގައި ބަޔާންކޮށް [illegible] އިޖުރާއަތުތަކާ އެއްގޮތަށް ގޮތުގެ މަތިން ކަމަށެވެ.

39. ފެމިލީ ކޯޓުގެ އާއިލީ އިޖުރާއަތުގެ ގަވާއިދު[19]ގެ 8 ވަނަ މާއްދާގައި ޤާނޫނީ ޝަޚްޞިއްޔަތު ލިބިގެންވާ ކޮންމެ ފަރާތަކީ، އާއިލީ މައްސަލައެއްގައި [illegible] [illegible] [illegible] ބަޔާންކޮށްފައިވެއެވެ. އެހެންކަމުން، އެއްވެސް ފަރާތަކުން އާއިލީ މައްސަލައެއް ހުށަހަޅަނީ އެމައްސަލައެއްގައި [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ގަވާއިދުގެ 9 ވަނަ މާއްދާގައި ބަޔާންކޮށްފައިވެއެވެ.

40. އެގަވާއިދުގެ 43 ވަނަ މާއްދާއަށް ބެލުމުން ކޯޓަށް ހުށަހަޅާފައިވާ މައްސަލައެއް ބެލުމުގެ އިޚްތިޞާޞް ލިބިގެންވާ [illegible] އަދި މައްސަލައެއްގެ ހިނގާ ބާވަތުގެ ސަބަބުން ކުރިއަށް ގެންދިއުމުގެ އިޚްތިޞާޞް [illegible] ބަލައިގަނެވޭކަމަށް އެނގެއެވެ.

---

[17] ޤާނޫނު ނަންބަރު 32/2021

[18] [illegible]

[19] 2022/R-102

41. ސުވާލު އުފެދިގެން މިއުޅޭ މައްސަލައަކީ ވަކި ސާބިތުކުރުމަށް ހުށަހެޅި މައްސަލައެއްކަމެވެ. [illegible] ޤާނޫނުގެ[20] ޖަދުވަލު 3 ގައި [illegible] ކޯޑުގެ [illegible] [illegible] ބަޔާންކުރެވިފައިވާއިރު، ވަކި [illegible] [illegible] ބޭރު ގޮތުން މައްސަލަ ޖެހިގެން ހުށަހަޅާ މައްސަލައާ ބައްލަވާފައިވެއެވެ.[21] ސުވާލަކީ [illegible] މައްސަލައެއްގައި ޤާނޫނީ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

42. [illegible] ޤަވާއިދުގެ[22] އަށްވަނަ ބާބު [illegible] [illegible]، މިޤަވާއިދުގެ 36 ވަނަ މާއްދާ [illegible]، ވަކިކުރުމަށް ނުވަތަ ވަކިވުމަށް އަދި ހުށަހަޅާ [illegible]. [illegible]، [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].[23] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible][24] އަދި [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

43. އިސްތިއުނާފު ކުރާ ފަރާތުގެ [illegible]، [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]، [illegible] [illegible] ޤަވާއިދުގެ[25] 38 ވަނަ މާއްދާއިން [illegible]، މިބާވަތުގެ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ކަނޑައެޅިފައިވާކަމުގައި، [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

44. [illegible] ޤަވާއިދުގެ 38 ވަނަ މާއްދާގައި [illegible] "[illegible]" [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] (ނ) ގައި [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]، [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

---

[20] ޤާނޫނު ނަންބަރު 22/2010

[21] ޖަދުވަލު 3 ގެ 14 އަދި 15 ވަނަ ނަންބަރު

[22] ޤަވާއިދު ނަންބަރު 2022/R-99

[23] [illegible] ގެ 46 ވަނަ މާއްދާ

[24] [illegible] ޤަވާއިދުގެ 47، 48، 49 ވަނަ މާއްދާ

[25] ޤަވާއިދު ނަންބަރު 2022/R-99

.45 "ވަރިއާ ދުރު ކުރުން އެދުން ނުވަތަ ސަބަބެއްކަމުގައި" ކަނޑައެޅިކަން ޤާނޫނާއި ގަވާއިދުގައި ބަޔާންކުރެވިފައިނުވާކަމެވެ. ޤާނޫނުއަސާސީގެ 142 ވަނަ މާއްދާގައި ޝަރީޢަތުން މައްސަލަ ބެލުމުގައި އަމަލުކުރާނީ ޤާނޫނުއަސާސީއާއި ޤާނޫނުތަކާއި، ޤާނޫނުގައި ވަކިގޮތެއް ކަނޑައެޅިފައިނުވާ ކަންކަން ނިންމުމުގައި އިސްލާމީ ޝަރީޢަތުގައި ކަނޑައެޅިފައިވާ ގޮތަށް ރިޢާޔަތްކުރަންވާނެކަމަށް ބަޔާންކޮށްފައިވާތީއެވެ.

.46 އިސްލާމީ ޝަރީޢަތުގައި ވަރީގެ ތަޢުލީޤުގެ ޝަރުތުވެރިކަމާ ގުޅިފައިވާ ވިސްނުމަކާގެ ތަފާތުގައި ވަރީގެ ބާވަތުގެ މައްސަލަތަކުން ބިނާކޮށް ކުރެވޭ ވިސްނުމާއި، ވަރީގެ ތަޢުލީޤުގެ މައްސަލަ ބިނާކުރެވޭ ވިސްނުމާ، އަނިޔާވެރިވާ ބުރަވެސް ގޮތުން، ތަޢާރުޟުކުރާ ނުކުރެވޭގޮތުގެ ގޮތުން ކުރެވިދާނެކަން ހިމެނެއެވެ.[26] މިހެން ކަމުން ތަޢުލީޤުގެ ވަރިއާކުރުމުގެ ގޮތް ކަނޑައެޅުމުގައި މައްސަލައިގައި ވަކިވާގޮތުގެ އެއްގޮތަކީ ކަންކަން ސަބަބު ޤާނޫނީ މިންގަނޑުން ވަކިންކަނޑައަޅައެވެ. މިސާލަކަށް، ތަޢުލީޤު ވަރިއްގައި[27] ކަންތައް ސަބަބުތަކާއި، ނިޔަތާއި، އިބާރާތް ބަލަންޖެހެއެވެ. ސަބަބުތަކަށް ފުރިހަމަ ކުރުވުމުގެ ބަލަންޖެހެއެވެ. އަދި، އެހިސާބުން ވަރީގެ ނިޔަތާވެސް ކަށަވަރުކަން ނުކުރެވޭނެއެވެ. މިގޮތަށް މިހެން ތަޢުލީ ވަރިއައްކޮށް! ސާބިތު ވަރިއައްކޮށްވެސް ކަނޑައަޅަންޖެހެއެވެ.

.47 މިބާވަތުގެ މައްސަލަތަކުގައި ފުރިހަމަ ކޯޓުން ޝަރީޢަތުގެ ވަކިވަކި އަމަލުކުރަމުން ގޮސްފައިވާ ގޮތަށް ބަލާއިރު، ވަކި ސާބިތުކުރެވިގެން ހަމަހަމަ މައްސަލަތަކާއި ވަކިގޮތަށް ސަބަބުތަކުގެން ހަމަހަމަ ފުރިހަމަކަމުގައި ހިމެނިފައި މައްސަލަތަކުގައި ޢިލްމުކުރާގޮތަށް އާއި ހަރަދުކުރުމަށްޓަކައި، ކޮންމެ ތަޢުލީޤުގެ ބާރުތަކާއި، ދަރިފުޅުންގެ ކާވެނީގެ މައްސަލަ މައްސަލަތަކާއި، ދަރިންގެ މައްސަލަތަކާއި، އިސްލާމީ ޙައްޤުތައް ދަރިންގެ ޙައްޤު ބަލަހައްޓާ ބާރުތަކުގެ މައްސަލަތަކާ ގުޅޭ މައްސަލަތައް ހިމެނޭ ކަން އެނގެއެވެ.

---

[26] ޢާއިލީ ޤާނޫނުގެ ޝަރަޙަ، އަލްއިފްތިޔާ ސެޕްޓެމްބަރ - ވަނަ 2016 ސަފްހާ 56

[27] *Aisny bte Mohd Daris v Haji Fahro Rozi bin Mohdi* "1990" 2 MLJ xxvi; "1990" 7 JH 216 Kitab Al-Sharkawi to the effect: 'Whoever pronounces a ta'liq for divorce on a condition and the condition takes place, a divorce will be effected in accordance with the pronouncement.'
SYARIAH COURT REPORT "1993" 1 MLJ lxxvii

48. ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓުން ނިންމާފައިވާ ނިޔާ **[illegible]** ވ. އަބްދުﷲ ރަޝީދު[28] ގެ ޤަޟިއްޔާގައި ބަޔާންކޮށްފައިވަނީ، މުދަލުގެ މައްސަލަ އުފުލާ ޙައްޤުތަކާއި ވާޖިބުތަކަކީ [illegible] ޙައްޤުތަކެއް ނުވަތަ ވާޖިބުތަކެއް [illegible]، މުދަލުގެ މައްސަލަ އުފުލާ [illegible] ޙައްޤަކީ ނުވަތަ ވާޖިބަކީ ވާރިސުންނަށް ވާރުތަވާނެ އެއްޗެއް ކަމަށެވެ. [illegible]، [illegible] ގުޅިފައިވާ [illegible] ޙައްޤުތަކާއި ވާޖިބުތަކަކީ ވާރުތަވެރިންނަށް ވާރުތަވާނެ އެއްޗެއް ނޫން ކަމަށެވެ.

49. [illegible] މައްސަލައެއްގެ ދައުވާކުރާ ސަބަބު (cause of action) އަކީ ބަލާއިރު، އާންމު އުސޫލުން [illegible][29] [illegible]. [illegible] ([illegible]) [illegible].

50. [illegible] މައްސަލަތަކުގައި މައްސަލަ ކޯޓުން [illegible]. ވީމާ، [illegible] 43 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) އެވެ. އެއީ، [illegible].

---

[28] 2011/SC-A/02

[29] [illegible] 11 ވަނަ [illegible]

51. އާއިލާއާބެހޭ ޤާނޫނާއި[30] ޤަވާއިދާ[31] އަދި ފެމިލީ ކޯޓުގެ އާއިލީ އިޖްރާއަތުގެ ޤަވާއިދު[32] އެކުލަވާލެވިފައިވާ ބުނެވުނު އެންމެހައި ކަންތައްތަކަށް ރިޢާޔަތްކޮށް ޤާނޫނު [illegible] [illegible][33] [illegible] ޤާނޫނީ މާނަކުރުމަކީ ވަރިވުން/ވަރިކުރުން/ވަރި ސާބިތުކުރުން އަދި ވަރިއާ ބެހޭ ސުވާލު ކުރެއްވުމަކީ، ޤާނޫނާއި ޤަވާއިދުން އިސްތިސްނާ ކޮށްފައިވާ [illegible] ޤާނޫނީ [illegible]

[illegible]

52. [illegible][34] [illegible]

53. [illegible]

---

[30] ޤާނޫނު ނަންބަރު 4/2000

[31] ޤަވާއިދު ނަންބަރު 2022/R-99

[32] ޤަވާއިދު ނަންބަރު 2022/R-102

[33] ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 2020/SC-A/46

[34] ސިވިލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު [redacted]/Cv-C/2022 [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible].[35] މިމައްސަލައިގެ ވާޤިޢާތަށް ބަލާއިރު، [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] 7 [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

54. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. ނަމަވެސް [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].[36] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] (ތަލާގު ރަޖުޢީ) [illegible]، [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] (ތަލާގު ރަޖުޢީގެ) [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. ނަމަވެސް [illegible] [illegible] [illegible]، [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]، [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].[37]

55. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].[38] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible]

---

[35] 29-08-2024 [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] 3 [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] اتفق الفقهاء على أن الرجل المريض إذا طلق امرأته فطلاقه نافذ كالصحيح، فإن مات من ذلك المرض ورثته المطلقة ما دامت في العدة من طلاق رجعي، كما ترثه فيها في طلاقها في حال الصحة [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] إذا طلقها طلاقا رجعيًا فمات في مرضه أو لم يمت فيه، أو ماتت هي، فإنهما يتوارثان بالاتفاق [illegible] [illegible].

[36] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] 2016 ސަފްޙާ 69-71

[37] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] 2016 ސަފްޙާ 94

Divorce and Islamic Law of Inheritance: A Comparative Analysis of the Position of Divorcee Dr. Muntaka Yahaya Aminu - International Journal Inter-inheritance between -of Research and Innovation in Social Science (IJRISS) |Volume II, Issue XI, November 2018|ISSN 2454-6186 husband and wife is possible until their relationship ceases either by divorce or the annulment of marriage. But inter-inheritance is possible during revocable divorce and within the limits of the "Iddah". On the other hand, marriage annulment and definite divorce stops inheritance between husband and wife as soon as they depart, unless the husband is accused of divorcing his wife in order to deprive her from If a man divorced his wife revocably (TalaqRaji'i) and inheritance especially during the last illness in which death occurs (maradulmaut). died, it has been unanimously agreed by Muslim Jurists that she will inherit him (the ex-husband), if her Iddah (waiting period) did not expire at the time of his death. But if the divorce was irrevocable (TalaqBa'in), then she cannot inherit him at all, whether her Iddah did expire or not

[38] 22 [illegible] 2024 ގައި [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] 1

މަރުޙަލާގެ ސާބިތުކުރުމުގެ އިސްތިއުނާފު ޝަރީޢަތުގާ ހާޒިރުވުން އުޅުއްވި ބަދަލުގެ ޖަވާބުގައި އިސްތިއުނާފު ޝަރީޢަތް ހިނގުމާ، މަރުޙަލާ ކުރިއެރުމުގައި ދިރާސާކުރެވުނުކަމަށް، އަދި އެއްވެސް ކަމެއް ކޮށްދިން ހިނގުމެއް ނުހިނގާކަމަށް، ކޯޓު ބަލައިލުމުން ނުފެނެ ވުރެކަމަށް، ދަލީލާ ހިމެނުމާ ވުރެކަ ބައްޓަންކުރެވިފައިވާނެ، ބޭނުމަށް ސަބަބު އެއްވެސް ނުފެންނަ ބަރުލުމާ އެކަށައެޅުމުގެ ނުރައްކާ ހުއްޓުވުމާ ކަމާއި ފާހަގަކުރެވޭ ހުރިކަމަށް ކަމުގައި ނުދެކެވެ.

56.މަޖިލީހުގައި ގޮތުގެ ޤާނޫނީ ޤާނޫނުގެ ދަށުން ކުރިމަތިވާ ސުވާލު އަދި ހައިކޯޓަށް ދިމާވެގެން ވާތީވެ ބައްޓަން، އިޖުތިހާދު އެކުލަވާ ގޮތް ބައްޓަން ޤާނޫނު ހިނގާ ގޮތުގެ ބައްޓަންކުރެވޭ. ނިޔާ ގޮތަކަށް، މަޖިލީހަށް ހުށަހަޅާ ގޮތުގެ ބަހުރުވައި ވުރެން، ބައިލަ ނިޔާވެއްޖެ ހަމަ ކަމަށް ބެލުވި އަހަރެމެންނާ ވާނީ އެއްޗެ ވަރަށްބޮޑަށް ކަމަށް ޤާނޫނުއަސާސީގައި އުސޫލާ މިޤާނޫނުގެ ނަގާފައިވާ ކަމަށް، ދަލީލާއި ބައްޓަންކުރުން، މިދަލީލުން އިޖުތިހާދުން ނަގާ ނިންމުމާއި ކަމާއި އިޖުތިހާދު ދުސްތޫރާއި ބައްޓަންކުރަނިވި، ދަރުސް އެހެން ގޮތެއްގެ އެއްވެސް ޤާނޫނަކާ ޚިލާފުވާކަށް.[39]

57. ދަށު ކޯޓުގެ ތަޙުޤީޤާތުގައި ބެލުމަށް، މަޖިލީހުގައި ހިމެނޭ ކޯޓުގެ ސަޕޯޓިންގް[40] އިސްތިއުނާފު ޝަރީޢަތް ގޮތުގައި މަރުޙަލާގެ ދުވަސް ހަމަޖެއްސިފައި ގޮތަށް ކޯޓަށް ހާޒިރުވެފައެވެ. އިސްތިއުނާފު ކުރި ގޮތުން ހަމަޖެއްސި ވަގުތު އިތުރަށް[41] ގެން ސަޕޯޓިންގް[42] އިން، ނިޔާވާއި ވަގުތު ދުވަސް ފަހުގައި 7 ދުވަހުގެ މުއްދަތުގައިކަން އެނގެއެވެ. މިއީ ބައިން ވަގުތު ކަމުން ބަލައިގެން ނުވަތަ އިޖުރާއަތުގެ މުއްދަތުހަމަވާކަން ބަލައިގެން ސަބަބު/ބުރަ އިސްތިއުނާފު ކުރި ގޮތުން ދަށު ކޯޓުން ހަމަޖެހިފައި ނުވެއެވެ.

58.އެހެންކަމުން، ދަށު ކޯޓުން ހަމަޖެހުން ދާއިމީ ތަޙުޤީޤާތުގައި، ކޯޓުގެ ސަބަބުން ވަގުތުގެ ގޮތް ބެލުން ސަބަބު އުސޫލު ބެލުމަށް، ވަކި ސަބަބުތަކުގެ މަޖިލީހަށް ހިފެހެއްޓުން އިސްތިއުނާފު ކުރި

---

[39] 2010/SC-A/02

[40] [redacted]/2020

[41] 10 މާޗު 2021 ވަނަ ދުވަހުގެ 11:00 ގައި މަރުޙަލާ ނެގުމުގެ ވަގުތު އިތުރުކުރުން

[42] ވަގުތުތަކުގެ ބައި ނިންމަވާ ކުރިން ސަޕޯޓްކުރާ ކަމުގެ E[redacted]

ފަރާތުން އެއް އެކަށީގެންވާ މަސްދަރުތަކެއް ފާހަގަވާ ފާސި (prima facie) ވިސްނުންތެރިކަމެއް އިސްތިއުނާފު ކުރި ފަރާތުން އެޕީލްގައި ބަޔާންކުރެވިފައިވާ ކަމުގައި ނުދެކެމެވެ.

59. މިމައްސަލައިގެ ޙަޤީޤަތްތަކުން ނިންމާލުމުގައި މައްސަލައިގެ ޝަރީޢަތް ކުރުމުގެ މަރުޙަލާގައިވަނީކަން، އިސްތިއުނާފު ކުރި ފަރާތުން އަދި ދިފާޢުގެ ފަރާތުން ހުށަހަޅާ އަޑުއައްސަވާން ބޭފުޅުން އަޑުއިއްސެވުމުގައި އިސްތިއުނާފު ކުރި ފަރާތުން ސާބިތު ކުރުމަށް ހުށަހެޅި ހެކިން، ސިވިލް ކޯޓުގައި ނިންމާފައިވާ އަދި ބަލާފައިވާ [redacted]-CVC-2024 ނަންބަރު މައްސަލައިގައި އިސްތިއުނާފު ކުރި ފަރާތުން ހުށަހެޅި 2 (ދޭއް) ޝަފަހީ ހެކި ކަމަށްވާ (ހެކި 1 ގެ ނަމާއި އެޑްރެސް ސިއްރު ކުރެވިފައި) އަދި (ހެކި 2 ގެ ނަމާއި އެޑްރެސް ސިއްރު ކުރެވިފައި)ގެ ފަރާތުން ސިވިލް ކޯޓުގައި ދައްކާފައިވާ ވާހަކަތަކުން މިއިސްތިއުނާފާ ގުޅުން ހުރި އަދި ކަންތައްތައް ހާމަވާނޭ ކަމަށެވެ. އެގޮތުން، ސިވިލް ކޯޓުގައި ހެކިވެރިން އަދާކުރުމުގައިވާ ބަޔާނާއި ގުޅުވައި ވާހަކަދައްކާފައިވާ ކަމުގެ ތެރޭގައި 11 އަދި 12 ވަނަ ޞަފްޙާގައި ވާހަކަދައްކާފައި އެވަނީއެވެ. މިހެން ހުށަހަޅާފައިވާ ޝަހާދަތްތަކުގެ ތެރެއިން، ވީމާ، ސާބިތުކުރުމުގެ މައްސަލަ ބޭނުމުގެ އެކަށީގެންވާ މަސްދަރުތަކެއް އެއް ބުރަވާ ހަމަހަމަ، ދިނުމުގައި ހެކިން އިސްތިއުނާފު ކުރި ފަރާތުން ބުނާ ކުރި އަންނަނިވި ކަންތައްތައް ވާހަކަދައްކާފައެވެ.

59.1 ހެކިވެރިޔާ 1 (ނަން ސިއްރު ކުރެވިފައި)ގެ ބަޔާނުގައި، ބުނެފައިވަނީ އަޅުގަނޑު ހެކިކަން ނުވަތަ ނުލިބޭނެކަން ނޯޓްކުރާވަރަށް، ހެކިވެރިޔާގެ މަރުޙޫމުގެ ޚިދުމަތުގައި އަހަރު ގާތުން މަސައްކަތްކުރަމުންދާ ފަރާތެއްކަމާއި، 2021 ވަނަ އަހަރުގެ ނޮވެމްބަރ މަހުގެ ތެރޭގައި މަރުޙޫމުގެ ދަރިއެއްކަމުގައި (މަރުޙޫމުގެ ފިރިހެން ދަރިފުޅުގެ ނަން)އާ އެކު ބޭނުން ބަދަލުވެގެންގޮސްފައި އިސްތިއުނާފު ދަތުރާއި ފަރާތް ވިއްކައިލުމަށް މުޢާމަލާތް ކުރެވިފައިވާކަމާއި، މަރުޙޫމާއި އިސްތިއުނާފު ދަތުރާއި ފަރާތުން ދިމާވެއްޖެކަމާ ހެކިވެރިޔާ (މަރުޙޫމުގެ ފިރިހެން ދަރިފުޅުގެ ނަން) ގެ ބުނުމުގައި ވެފައިވާކަމާއި، މަރުޙޫމުގެ ވަނީ

ބިރުކުރުމުގެ [illegible] ހެކިވެރިޔާ [illegible] އެއްވެސް [illegible] [illegible] ނުވާނެކަމަށާއި، [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ހެކިވެރިޔާ ކަމަށާއި، ހެކިވެރިޔާ [illegible] [illegible] [illegible] އެއްވެސް ކަމެއް [illegible]، [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ހެކިވެރިޔާ [illegible]، [illegible] އަދި އިސްތިއުނާފު [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] އަދި ފެނިފައެއްވެސް ނުވާކަމަށް ހެކިވެރިޔާ ބުނެފައިވާކަމަށެވެ.

59.2 ހެކިވެރިޔާ 2 (ނަން ސިއްރު ކުރެވިފައި)ގެ ބަޔާނުގައި، [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]، ހެކިވެރިޔާއާއި [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]، 10 މޭ 2021 [illegible]، [illegible] [illegible] [illegible]، އިސްތިއުނާފު ކުރައްވާ ފަރާތުން [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]، [illegible] [illegible] [illegible]، [illegible] [illegible] ހެކިވެރިޔާ [illegible] [illegible] [illegible].

60. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]، [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]، އިސްތިއުނާފު [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

61. މީގެ އިތުރުން، [illegible]

ދަޢުވާކުރާފަރާތުގެ ގޮތުން ދައްކާފައިވާ ވާހަކަތަކުގައި ހުކުމްކުރުމުގައިވާ އިސްތިއުނާފުގެ ބަޔާނުގެ ބަލާކަމުގައި

ހިމެނޭކަމުގައި ނުހިމެނޭކަމަށް ދެކެމެވެ.

ހުކުމް ބާޠިލުކުރުން

62. ޑްރަގް ކޯޓުން މައްސަލަ ނިންމުމުގައި ސަބަބެއްގޮތުން ވަކި ސާބިތު ނުކުރުމުން އެއްވެސް ފާހަގަކުރެވޭ ބައެއްކަން އެނގެނީ ނުހިމެނޭކަމަށް ފާހަގަކޮށްފައިވާތީ، އެކަމަށްޓަކައި މިންވަރަކީ މައްސަލަ ދިރާސާކުރުމުގައި ނުވި އިސްތިއުނާފުގެ ކަމާ ފާހަގަކުރެވޭ ހުކުމަކީ ބާޠިލުކުރުމުގައި ނުވި ކަމަށް ބެލޭ އިސްތިއުނާފީ ދެވަނަ ނުކުތާގައި އިސްތިއުނާފުގެ ކަމާ ފާހަގަކުރެވޭ ބަދަލު އެހެންދާނެއެވެ.

63. ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ **ފުލްބެންޗުން ސަރުކާރުގެ ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލް ވ. ސަމީރު ފައިސަލް**[43] ޤަޟިއްޔާގައި ކޯޓުތަކުގެ ބާރު ދިނުމުގައިގެ ބެލުމުގައި ހުކުމް ދިރާސާ ނުކުރަން ނިޔާވެ ހުކުމް ބާޠިލުކުރުމަން ނިޔާ ނިންމުމުގެ ނަތީޖާއަކީ، ހުކުމް ބާޠިލުކުރުމަށް އަދި މަސްލަހަތުގެ ބަދަލު ގެއްލުމަށް ކަމުގައި ބަލަނިވި ސަބަބުތައް ދޫނުކުރުމަށް ދެނެގަތުމުގެ އެއް ގޮތްތަކުގައި އަމަލުކުރަން ޖެހެނީ ގޮތެއް ބެލުމަށް އޮންނަކަމެވެ، ސާބިތު މައްސަލައިގައި ހުކުމް ބާޠިލުކުރުމަށް ނިޔާ ނިންމުން ބެލުމަށް އެކަށީގެންވާ ސަބަބުގެ މައްޗަށް ބަލައި ނިންމާ ކަމަށް ފާހަގަކޮށްފައިވެއެވެ.

64. މިމައްސަލައިގެ ދިރާސާކުރުމުގައި ބެލުމަށް، މައްސަލަ ހުށަހަޅާ ފަރާތް، ޤާނޫނީ ގޮތުން ހުށަހެ ބަލާފައިވާ ހުކުމް ބާޠިލުކުރުމުގެ ބޭނުމާ ފާހަގަކުރައްވާފައިވާ، އިސްތިއުނާފު ބައްލަވާ ފަރާތް ވަކިކުރައްވާފައިވާ ސަބަބުތަކަކީ ސާބިތުކުރުމުގައިވެ.[44] މިގޮތުން ވަކިގެ ދިފާޢުގައި ސާބިތުކުރައްވާ ފަރާތްތަކަކީ، ވަކިކަމަށް އެނގޭ އެހެން ފަރާތްތަކީ ކޯޓުގެ ސަލާމަތީ އިސްތިއުނާފު ބައްލަވާ ފަރާތުގެ އަމުރު ނަގައިގަތުމަކަށް ސާބިތުކުރުމުގައި، ވަކިގެ މައްސަލަ ހިނގައިގެ ސާބިތުކަން ދިނުމަށް ހުށަހަޅާފައިވެއެވެ.

---

[43] 2017/SC-A/26

[44] ޑްރަގް ކޯޓުން އިސްތިއުނާފު ކަން ވަކިކުރުން ދިން ނަންބަރު1 - 22 ޖަނަވަރީ 2024

65. ފެމިލީ ކޯޓުން މިމައްސަލަ ނިންމުމުގައި ރިޢާޔަތްކޮށްފައިވާ ކަމަށް، މިފާހަގަކުރެވުނު ހުރި ހަރަކާތްތަކުގެތެރެއިން ވަނީ ޝަރީޢަތާއި އަދި ޤާނޫނީ ނިޒާމުގެ ސަބަބުން ކޯޓަށް ނިޔާކުރަންޖެހޭ ގޮތުގެ ބައެއް، ވަކި އިސްލާމީ ޝަރީޢަތުގެ ޤާނޫނީ ނުކުތާތަކުގެ، މިމައްސަލަ މައްސަލައިގައި ބަލާފައިވާ ނިޔާއާ ޝަރީޢަތުގެ ޤަވާޢިދު ކަމުގެ މައްސަލައެވެ. އެހެންކަމުން، އެކޯޓުން ދަޢުވާ ކުރިއަށް ނުގެންދިޔުން ނިންމީ ސަބަބަކީ ބަލައިގެން، ހަމަ އޭގެ ތެރެއިން ނުކުތާ ނިންމާފައިވަނީ އެކަށީގެންވާ ސަބަބުގެ މައްސަލަ ބެލުމެކެވެ.

ފަސްކުރައްވަން މަޑުޖެހުމާއި ފަސްކުރައްވަން އިސްތިއުނާފުގައި މިމައްސަލަ މައްސަލައިގައި ނުބެލުމަށް

ހުއްދަވޭތޯ؟

66. އިސްތިއުނާފު ދާއިރާގައި އުފައްދާފައިވާ އިތުރު ނުކުތާ، ފެމިލީ ކޯޓުގެ ނަންބަރު [redacted]/Fm-C/2024 މައްސަލައިގައި "ކޯޓަރީ ބެލެނިވެރިކަން ދިނުމާ ނިންމާފައިވުން، އެ މީހުންގެ ވަކިވެ ކަރުދާހެއް، އެ ފަރާ ވަރިވެ ކޯޓުތަކުގައި ސަލާމަތްވުމަށް ދަރިކޮޅު އެކަށީގެން ހުރި ނިންމުމަށް ފުރުޞަތު ދެވުނުގައި ޤާނޫނީ ފަސްކުރައްވަން މަޑުޖެހުމާއި ފަސްކުރައްވަވާފައި ކަމަށް" ބަޔާންކޮށްފައިވާ ކަމަށް، ވީނަމަވެސް ވާހަކަ ވަކި ސަބަބު މައްސަލައިގެ ހުށަހަޅައި ކުރިއަށް ގެންދިއުމުން ފަސްކުރައްވާ މަޑުޖެހުމާ ސަބަބު މިނިވަންކުރުން ސާފުކުރެވޭކަމަށް ހުށަހަޅައެވެ.

67. މަދަނީ އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނުގެ[45] 421 ވަނަ މާއްދާގައި ސަރަޙައްދުގެ ނިޔާމު ނަހަމަ ގޮތުގައި ބަންދުކުރާ ޙާލަތްތަކުގައި ހިނގަނީ އެކުލަވާ ބޭނުމަކީ ކޯޓުތަކުން ވެދާނެއެވެ. އެގޮތުން، މަދަނީ އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނުގެ[46] 421 ވަނަ މާއްދާގެ (ނ) ގައި ސަރަޙައްދުގެ ނިޔާމު ނަހަމަ ގޮތުގައި ބަންދުކުރުމުގެ އަމަލުގެ ތެރޭގައި ސަބަބެއް ނެތި ބަންދުކުރުން ހިމެނޭ ކަމަށް އަރިހުގައި ހިމެނެއެވެ.

---

[45] ޤާނޫނު ނަންބަރު 32/2021

[46] ހަމަ

68. ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ އަޙްމަދު އަމީން ވ. ދައުލަތު[47] ޤަޟިއްޔާގައި ބުނެފައިވަނީ ކަންތައްތައް ފާހަގަކުރުން ފަދަ، މަދަނީ އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނަށް[48] ޢަމަލުކުރަން ފެށުމުގެ ކުރިންވެސް ޝަރީޢަތުގެ ނިޒާމުގެ ނަހަމަ ގޮތުގައި ބޭނުންކުރުމާ ގުޅޭ ގޮތުން ސުޕްރީމް ކޯޓުން ބައެއް މައްސަލަ ނިންމާފައިވާ ކަމަށް ފާހަގަކުރެވިފައެވެ.

69. ޝަރީޢަތުގެ ނިޒާމު ނަހަމަގޮތުގައި ބޭނުންކުރުމަކީ، [illegible] ކުރާ ކަމެއް އެއީ ކޯޓުގެ އިޖުރާއަތާގުޅޭ އުސޫލުތައް [illegible] ގޮތުން [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ނަމަވެސް، އެ އުސޫލުތައް [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ފާހަގަކުރެވިފައެވެ. ބުނެވިދިޔަ ކަންކަން [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ޤަޟިއްޔާގައި [illegible].

70. މިކޯޓުގެ [illegible] [illegible] ވ. [illegible] [illegible][49] ޤަޟިއްޔާގައި އިސްލާމީ ފިޤްހުގެ ޤާއިދާތަކުގެ ތެރޭގައި ހިމެނޭ درء المفاسد مقدم على جلب المصالح "ދަރްއުލް މަފާސިދު މުޤައްދަމުން ޢަލާ ޖަލްބިލް މަޞާލިޙު" މި ޤާއިދާއަށް ރިޢާޔަތްކޮށް [illegible] ކަމެއް [illegible]، [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]، [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ފާހަގަކުރެވިފައެވެ.

71. އެކަކު [illegible] [illegible] [illegible][50] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]، [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

---

[47] 2022/SC-A/46

[48] ޤާނޫނު ނަންބަރު 32/2021

[49] 2014/HC-A/57

[50] [illegible] [illegible] ޙަދީޘް ނަންބަރު 187

ކަރާމާތް ހިމާޔަތްކުރުން، އެކަކު އަނެކަކުގެ އުނި އައިބުތައް އެނގެން [illegible] ހާމަކުރުމަށް [illegible] އެނގެއެވެ. އިސްލާމްދީނުގައި ވަނީ ދެމަފިރިންގެ ދެމެދުގެ ގުޅުމުގެ [illegible]

72. [illegible][51] [illegible][52] [illegible] ނުވާނެއެވެ.

73. [illegible]

---

[51] [illegible] 2020 ސ396

[52] Hanafiah v Rokiah (1970) 2 JH 103, cited in Ahmed Ibrahim (1997) Family Law in Malaysia, Malayan Law Journal Sdn Bhd

އާންމު އުސޫލުން ޕާޓީގެ ބައިވެރިންނަށް ލިބިދީފައިވަނީ، [illegible] ފަރާތަކުން ހިމާޔަތުގެ މައްސަލަ ހުށަހަޅައި ހިންގުމުން [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] އަދި [illegible] [illegible] ގެނެސްދިނުމަށްޓަކައި ކަން އެނގެއެވެ.

74. އެހެންކަމުން، [illegible] މައްސަލަތަކަކީ ޕާޓީގެ ބައިވެރިންނަށް ދަޢުވާކުރުމުގެ ޤާނޫނީ ހައިސިއްޔަތު [illegible] މައްސަލައެއް ކަން އެނގޭއިރު، [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] 7 [illegible] ކަން އެނގެއެވެ.

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

75. އިސްތިއުނާފު ދެވަނަ ނުކުތާގައި ޝަރީޢަތުގެ ނިންމުން ބިނާކޮށްފައިވާ އަސާސްތައް، އަދި 'ފަސާދަ' އަށް [illegible] ކަން ސަބަބެއް [illegible] އަދި ޝަރީޢަތުން މައްސަލައިގެ [illegible] ގޮތެއް ކަނޑައެޅުން [illegible] ސަބަބު، ޤާނޫނީ [illegible] ނުވަތަ [illegible] ކޯޓުތަކުގެ ނިންމުންތަކަށް [illegible] އުސޫލުތަކާއި ޤާއިދާތަކުގެ އަލީގައި ސާފު [illegible] [illegible]، އެސަބަބު މިމައްސަލައިގެ ނިންމުމުން [illegible] އިސްތިއުނާފު ކުރާ ފަރާތުން ފާހަގަކުރައްވައެވެ.

76. ފަނޑިޔާރަކު ނިންމާ ނިންމުމެއްގެ ނަތީޖާއަށް ފާސިދުވި ގޮތް، ނުވަތަ ސަބަބުތަކެއް ޖެހުނު ގޮތްގައި ނަމަވެސް ބަޔާންކުރުމުގެ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible][53] ބަޔާންކޮށްފައިވެއެވެ.

---

[53] ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 2020/SC-A/100

އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުން ފާހަގަކުރާ ފަދައިން މިމައްސަލަ ނިންމުމުގައި ޝާހިދުންގެ ބަޔާނުން

ނިޔާވުމަށްފަހު ބިންގަލަ ފަރާތަކުން ވަކި ސާބިތުކުރުމުގެ މައްސަލައެއް ހުށަހަޅައި ކުރިއަށް

ގެންގޮސްފިނަމަ ފަސާދައެއް މަދު ދިޔާ ގޮތް ތަޙްޤީޤާއި ދަށު ކޯޓުން ބަޔާން ކުރުމީ އެންމެ

ފުރިހަމަ ގޮތް ކަމުގައި ދެކެމެވެ. އަދި މައްސަލައިގެ ވާޤިޢާތަކަށް ބަލާއިރު، މައްސަލަ ބަލައި ހިންގުމުން

އެއްވެސް ފާހަގަކުރެވޭ މަސްލަހަތެއް އޮތްކަން ނުވާތީ ކަމަށް ފެންނަ ސަބަބު މިހާރު ވުރެ ބަޔާންކޮށްފައިވާ

ދަށުކޯޓުން ބެލުމުގައި އާއްމުކޮށް ޢަމަލުކުރެވޭ ގޮތް ކަމުގައި އެއްބަސްވަމެވެ.

77. އެންމެނަމަވެސް، މިރިޕޯޓުގެ 5 ވަނަ ނުކުތާގައި ނިންމުމުން ދަށު ކޯޓުން ބިނާކުރި ސަބަބުތަކަށް ބަލަން

ބޭނުން ކަންތައްތަކުގައި ފާހަގަކޮށްފައިވާ ފަދައިން، އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުން ހުށަހަޅާފައިވާ ވަކި

އިޢުތިރާޒުގައިވާ ޝާހިދުގެ ބަޔާންތަކާއި ދުވަސްވަރުން މަޢުލޫމާތު ސާބިތުވާކަމަށްވާ ހެކިތަކުގެ ތިބި އެހެން

އިންސާފީ، އެދުވަރުން ފުރިހަމަ ނުވާ ނިޒާމުތަކެއް އަންނާނީ، ޝަރީޢަތުން މި ވަކި ސާބިތުކުރުމުން

އެއްވެސް ފާހަގަކުރެވޭ ބަޔާނެއް އަސާސެއް ނުވާތީ ނިޔާކަމަށް ޝަރީޢަތުން ދެކޮޅަށް ގޮތެއް

ދަށުކޯޓުން ބެލުމުގައި ދެފަރާތުން ދައްކާފައިވާ ވާހަކަތަކާއި، މިއިސްތިއުނާފު ރިޕޯޓުގައި ފަރާތްތަކުގެ

ފުރިހަމަ ގޮތެއް ނަގައިދިނުމަށް ދަށު ކޯޓުން ބަޔާންކޮށްފައިވާ ސަބަބުތަކާއި ބެހޭގޮތުން ބަލައިގަނެވޭ

ކަމުގައި ނުދެކެމެވެ.

78. ދަށު މަރުޙަލާގެ ރިޕޯޓުގައި ދެފަރާތުން ދައްކާފައިވާ ވާހަކަތަކާއި، މިއިސްތިއުނާފު ބިނާކޮށްފައިވާ

ބުނެވުނު ސަބަބުތަކަށް ބަލާއިރު، ދަށު ކޯޓުން މައްސަލަ ނިންމި ސަބަބު އިޖުރާއީ ގޮތުގައި ބުނެފައިވާ

ކަމަށް ބެލެވެއެވެ.

އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުން ހައިކޯޓުގައި ވަކީލު [illegible] [illegible] ހުށަހެޅުން

79. އިސްތިއުނާފުން [illegible] ދިޔަ މަރުޙަލާގައި އިސްތިއުނާފު ކުރާ ފަރާތުން ވަކީލު [illegible] [illegible] [illegible] ހުށަހަޅާފައިވާތީއެވެ.[54] [illegible] [illegible] [illegible] ހައިކޯޓުން [illegible] ދިޔަ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] އިސްތިއުނާފު [illegible] ފަރާތުން [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [redacted]-CVC-2024 [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ހުށަހަޅާފައިވާ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] އެނގެއެވެ.[55]

80. އިސްތިއުނާފު ކުރާ ފަރާތުން [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] އިސްތިއުނާފު [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] އިސްތިއުނާފު ކުރާ ފަރާތާއި އިސްތިއުނާފު [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible][56] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] އިސްތިއުނާފު ކުރާ ފަރާތުން [illegible] ވަކީލު [illegible] [illegible] [illegible].

ފަނޑިޔާރު ޙުސައިން [illegible] [illegible]:

81. ފަނޑިޔާރު [illegible] [illegible] ރައުޔަށް އަޅުގަނޑު ތާއީދު ކުރަމެވެ.

---

[54] ހައިކޯޓަށް ހުށަހެޅި 19 ޖޫން 2025 ގައި

[55] އިސްތިއުނާފު ކުރި ފަރާތުން ހައިކޯޓަށް ހުށަހެޅި "ވަކީލު [illegible]" [illegible] [illegible] 7- [illegible] [illegible] ވަކީލު [illegible]

[56] ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 2022/SC-A/79

ފަނޑިޔާރު މުޙައްމަދު [illegible] ޢަބްދުﷲ [illegible]:

82. ވަކި ކައިވެނީގެ ކަންކަމަކީ، ދިވެހިރާއްޖޭގައި [illegible]

83. [illegible] 3 [illegible]

84. [illegible]

85. [illegible]

86. [illegible]

87. [illegible] ކަމެއްކަމުގައި ވިނަމަވެސް، [illegible] ހައްޤު [illegible] 43 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ)[57] [illegible]

88. ހަމައެހެންމެ، [illegible] އަނިޔާ ހުއްޓުވުމުގެ ޤާނޫނުގެ 23 ވަނަ މާއްދާގައިވާ [illegible] ކޯޓަށް އެނގެއެވެ.

89. [illegible]

90. މިކަމުގައި، އެންމެ [illegible] ފެންނަން އޮތީ، [illegible]

91. އެހެންނަމަވެސް، [illegible]

92. ނަމަވެސް [illegible]

---

[57] [illegible] 43 ގެ (ހ). "[illegible]".

93. އުޞޫލުން ބަލާއިރު، ފުރިހަ ޤާނޫނުން މަޖްލިސަށް ނިންމުމުގައި، ޝަރީޢަތް ނިމުމުގެ ރިޢާޔަތުގެ 4 ވަނަ ނުކުތާގައި ފާހަގަކޮށްފައިވާ ކަންކަމުން ބަލާއިރު،

93.1 ކައިވެނީގެ ގުޅުން ނިމުމަކަށް އަންހެނާ ސަބަބުވެއްޖެނަމަ (ވަރިކުރުން ނުވަތަ މަރުވުން) މުދަލުވެރިވުމާއި، ވަރިސްވުމުގެ ނަފަޤާގެ ޙައްޤުތައް އެއްވެސް ބަޔަކަށް ކަނޑައެޅުމާއި،

93.2 ހަމައެކުގެ، ވަރި ސާބިތު ނުކުރުމުން އެއްވެސް ފަރާތަކުގެ ހައްގަކަށް އުނިކަމެއް ނުލިބޭނެކަމަށް ބަޔާންކޮށްފައިވާތީއެވެ،

94. މިއީ، ކޯޓުގެ މަޖިލިސްއަށްވެސް ވަރަށްގިނަ ޙާލަތްތަކުގައި ބަލައި، މަޖިލިސްއިން ގަބޫލުކުރެވިފައިވާ ޝަރުޢީ ގޮތް ކަނޑައަޅައިދޭން ކަނޑައެޅިފައިވާ ގޮތެވެ. އެހެނީ މިއީ އިޖުތިހާދީ މުދަލާއި ހުއްދަ ބަހާލުމުގެ ހުކުމް މިގޮތަށް މަޖިލިސްއިން ކަނޑައަޅާ، މަޖިލިސްއިން އެކަންކަން ނިމުމަށް، ނިޔާނަ ނަފަޤާއާއި ކޯޓަށްކަން ބާރުކަމުގެ ނޫނީ، އެކަން ނުކުރުން އަދާކަން ތަޢުރީފް ކަނޑައަޅާނަމަ، އެކަމުގެ ސަބަބުން ހައްގު ގެއްލިފައިވާ ފަރާތަކަށް ވާނީ ދެވިފައެވެ.

95. ކޯޓުގެ އަހަރު، މި މަޖިލިސާގައި އުފުލިފައިވާ ސުވާލަކީ ވަރިކަމުގެ މުދަލުން ލިބޭނެ ނުވަތަ ނުލިބޭނެކަމެވެ. ސުވާލަކީ މިއީ ޝަރީޢަތުން މަޖިލިސް ގޮތުން ބަލިއަށް ނުވަތަ ބަލައި ގޮތް ކަނޑައަޅަންޖެހޭ މަޖިލިސްއެއް ނޫނެވެ.

96. އަދި ދެންނެވި ނަފަޤާގައި ވަރިކުރުމުން ސަރުކާރުގެ ޙައްޤުތަކުން، ދެމަފިރިންގެ ދެމެދުގައި އެ ދެމަފިރިންގެ ބެލެނިވެރިކަމާއި މިހާލު އެ މަޖިލިސަށް ހާޒިރު ހުށަހެޅުމުން އެ މަޖިލިސް ބަލައި އެކަމުގައި ޝަރުޢީ އުސޫލުތަކުގެ މައްޗަށް ހާޒިރު ޖަވާބު ދިނުމަށް ފުރުސަތު، ދެމަފިރިންގެ ބެލެނިވެރިކަން އެކަކު ނިޔާވާ ހާލަތުގައި، ނިޔާވާ މީހާގެ ފަރާތުން އެކަށީގެންވާ މަސްލަހަތު އުފުލައިދިނުމަށް ބޭނުންވާ ފުރުޞަތު، އެކަށީގެންވާ ސަބަބުތަކުގެ މައްޗަށް އަދި ސަރުކާރު ޙައްޤުތައް އެދިގެން މަޖިލިސައްޔާ ހުށަހެޅުމަށް ފުރުސަތުދީފައި، ވަރިކުރުމުގެ އެއް ސުވާލަށް ހާޒިރު ޖަވާބު ދިނުމަށްވާތީއެވެ.

---

* ފުރުސަތުދީ 93.1 ގައި ލިޔެވިފައިވާ ކަމަށް "ކޯޓުން"، "ފުރުން" އަދި 10 ސެޕްޓެމްބަރު 2025 ގައި އިޞްލާޙު ކުރެވިފައެވެ.

97. އެފަދަ ޝަރުޢީ އުސޫލުން ޖާގަ ލިބިދޭ ކަމެއްގައި ޖަވާބު ނިންމުމަކީ، އާއިލާއެއްގެ ހައްޤުގައި އެކަށޭ ސަބަބުން ދާއިމީގޮތެއްގައި ފަސާދަ އުފެދި ނުރައްކާތެރިކަން ބޮޑުވާނެ ކަމަށެވެ.

98. އެގޮތުން، ދަރިފުޅުގެ އެކަން ބައްޕަ ފުރުޞަތު ގައުމުތަކަށް ބަލައިގަތުމަށް، ވީހިނދު މައްސަލައިގައި ހަރަކަތެއްގެ ކުރިއަށް ގެނދިއުމުގެ ފުރުޞަތު ދީފައެވެ. އަދި މައްސަލަ ނިންމާފައިވާތީ، ކޯޓުތަކުން ޝަރުޢީ އުސޫލުތަކުގެ މައްޗަށް އޮތް ގޮތުގެ ކަނޑައަޅައެވެ. އަދި ވަރީގެ ޙާލަތުގައި ކަނޑައަޅައެވެ. ހަމައެއާއެކު، ވަރީގެ ސަބަބުން ތަރިކާ މުދަލުން ލިބުމުން ނުވަތަ ނިކަމެތިކަމުން ކަނޑައަޅައެވެ.

99. އެގޮތުން، ސައުދީ އަރަބިއްޔާ، ކުވައިތާ އަދި ޕާކިސްތާނުފަދަ ގައުމުތަކުން އަމަލުކުރާ ގޮތުން ބަލާއިރު، މިފަދަ މައްސަލަތަކުގައި ކޯޓުން ޙުކުމްކުރި، އެ މައްސަލަތަކުގައި ނިންމުމުގައި ބައްޕަ ވަރި ސާބިތުވާކަން އަދި ބައްޕަ ވަރި ސާބިތުނުވާކަން ކަނޑައަޅާފައިވެއެވެ. ހަމައެއާއެކު ވަރި ސާބިތުވާކަން ކަނޑައަޅާ ޙާލަތްތަކުގައި ވަރީގެ ޙާލަތު ކަނޑައަޅައި، އެކަމުގެ ސަބަބުން ތަރިކާ މުދަލުން ލިބުމުގައި ނިކާހަށް ނަފަޤާވެސް ބާރުލާކަމުގައި ހުރެއެވެ.

100. ހަމައެއާއެކު، މި މައްސަލައިގައި، ޝަޚްޞީ އަޙްވާލުގެ ޤާނޫނަށް ފަހު ވަނީ، 17 ޖަނަވަރީ 2024 ހުކުމްކުރުން މައްސަލަތަކަށް[58] ކުރެވިފައިވާން، މަޙުކަމާއިގުޅޭން މައްސަލަ ބެލުމުގައި ޤާނޫނީ ހުރަހެއް އޮތްނަމަ، އެހެން ކަމެއް ހުށަހަޅާފައިވާ އާންމު އުސޫލުން ބަލާއިރު މައްސަލަ ހަރުދަނާ ގޮތަކަށް އަޑު ކަމެކެވެ.[59] އެހެންނަމަވެސް، ފަރާތަކުން ބަލައިލުމުގައި، ދިރާސާ ތަފާތުކަން ނުވަތަ ހާމަކަން ކޯޓުތަކުން މައްސަލަ ބަލާ ވަކިވުމާއެކު ދަރިފުޅުގެ މަސްލަޙަތު، އަޚްލާޤީ ހަމަތަކުން ދަރިފުޅުގެ ބަހައި، އެހެން ކަމަކާ ގުޅިގެންވެސް މައްސަލަ ނިމިގެން ބޭނުންވާނެއެވެ.

* ފަގުރާ 99 ގައި ލިޔެފައިވާ ކަން "ސާބިތުވާކަން"، "ސާބިތުނުވާކަން" އަށް 10 ޑިސެމްބަރު 2025 ގައި އިޞްލާޙު ކުރެވިފައިވެއެވެ.

---

[58] ޤަޠަރުގެ ޝަޚްޞީ އަޙްވާލުގެ ޤާނޫނުގެ ފުރަތަމަ ސަފުހާ

[59] ކުވައިތުގެ ޝަޚްޞީ އަޙްވާލުގެ ޤާނޫނުގެ 43 ވަނަ މާއްދާ

101. އެހެންނަމަވެސް މި މައްސަލައަށް ބަލާއިރު، ދަށު ކޯޓުން މައްސަލަ ކުރިއަށް ގެންދަންޖެހޭ ސަބަބެއް ނެތްކަމަށް ކަނޑައަޅާފައިވަނީ، ހަސްތުރުގެ ފޯމުން ހުށަހެޅުން އެފަދަ ކަމަކަށް ހަވާލާދީ ރިޢާޔަތްކުރެވޭނެ ނޫންކަން މައްސަލައިގެ ރިކޯޑަށް ބެލުމުން އެނގެއެވެ.

102. ހަމައެހެންމެ، ރިޕޯސަލް ފަރީޤުންގެ ހައްޤުގެ "އަޑު ވިދުވުން ހުށަހެޅުން" މި މައްސަލާގެ ދަށުން ބަޔާންކުރުމާ ކަންކަން އެގޮތުގެ މަތިން ހުރިކަމަށް އެހެންނަމަވެސް ބަލަފާނަމަ، ބަޔާންކުރުވުން އަޑު އިވިއްޖެނަމަކަން ބަލާއިރު، މައްސަލަ މަޖިލީހުގެ ގޮތުން މައްސަލަ ކުރިއަށް ގެންދާނެކަން، ފުރިހަމަ އުޞޫލުން ސާބިތުވާ ކޯޓުން ޖަވާބު ހަމަޖެހޭ ގޮތަކަށް އިތުރަށް ބޭނުމާ ކަމަކާ އަދާނުން ދެކެވެ. އަދި އިސްލާހުން ޖަވާބު ނުދެވޭނަމަ، މި މައްސަލާގައި ހިމެނޭ ފަރީޤުންގެ ދަޢުވާގައި ފުރުޞަތެއް އުޞޫލުން ކަންތައްތަކުގައި ބަހައްޓާފިނަމަ، ފުރިހަމަ އުޞޫލުން ސާބިތުވާ ހާލަތު ސާބިތުކުރުމަށް އެކަމަށް ސަބަބު ދެވިދާނެއްޖެނަމަ، ސަބަބު އިތުރުކުރުމުގެ ފަރީޤުންގެ އަދި ޖަވާބު ދިނުމަ، މަރުޙަލާގެ ފުރުޞަތުގެ ހަމަގައި ދުރުކޮށް ކަންތައްތަކުގައި ފަރީޤުންނަށް ބަދަލުވެއެވެ.

103. އެހެންކަމުން، މި މައްސަލައަކީ މައްސަލަޖެހިލުމުން ބަލައި، ގޮތުން ކަނޑައަޅަންޖެހޭ މައްސަލައެއް ކަމުން، އަލުން ބެލުމަށްޓަކައި، ދަށު ކޯޓަށް މި މައްސަލަ ބަލަންފޮނުވަންޖެހޭކަމަށް ކަނޑައަޅައި އެގޮތުގެ މަތިން މައްސަލަ ނިންމަން ފެނެއެވެ.

ޙުކުމް:

ދެންފަހެ، އިސްވެ ފާހަގަކުރެވުނު ނުކުތާތަކުގައި ބަޔާންކުރެވުނު ކަންކަން އެގޮތުގެ މަތިން ހުރުމުން، [redacted]ގެ ފަރާތުން ހުށަހަޅާފައިވާ އިސްތިއުނާފު ނުކުތާތަކުގެ މައްޗަށް ބިނާކޮށް، ފެމިލީ ކޯޓުގެ ނަންބަރު [redacted]/Fm-C/[redacted] [illegible] ބަދަލު ގެންނަންޖެހޭ ފަދަ ޝަރުޢީ އަދި ޤާނޫނީ ސަބަބެއް ނެތްކަމަށް ކަނޑައަޅައި، ފެމިލީ [illegible]

މިޤަޟިއްޔާ ބަލައި ޙުކުމް ކުރީ:

ފަނޑިޔާރު ހުސައިން ޝަހީދު

ފަނޑިޔާރު ޢާއިޝަތު ޝުޖޫނާ

(ރިޔާސަތު)

ފަނޑިޔާރު [illegible] ޢަބްދުﷲ